

דוחות כספיים

לשנת 2013

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרצה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

עיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל

נדפס בישראל

בדפוס מאור וולך, ירושלים

ISSN 1565-3250

מס' קטלוגי 601822

www.bankisrael.gov.il

התוכן

פרק א'		הדוחות הכספיים לשנת 2013
5	דוח רואי החשבון המבקרים	
6	מאזן ליום 31 בדצמבר 2013 (כ"ח בטבת התשע"ד)	
8	דוח רווח והפסד לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2013	
9	דוח על השינויים בהון העצמי לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2013	
11	ביאורים לדוחות הכספיים לשנת 2013	
פרק ב'		דברי הסבר לדוחות הכספיים לשנת 2013
33	מבוא	
33	השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים	
35	ניתוח השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים והגורמים להם	

דוח רואה החשבון המבקר

לנגידה ולמועצה המנהלית של בנק ישראל

ביקרנו את המאזנים המצורפים של בנק ישראל (להלן – הבנק) לימים 31 בדצמבר 2013 ו- 2012 ואת דוחות רווח והפסד והדוחות על השינויים בהון העצמי לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים (להלן – הדוחות הכספיים) המופיעים בעמודים 6 עד 32. דוחות כספיים אלה הינם באחריות המועצה המנהלית, הנגידה, המנכ"ל ומנהלת מחלקת חשבות ומערכות תשלומים וסליקה של הבנק. אחריותנו היא לחוות דיעה על דוחות כספיים אלה בהתבסס על ביקורתנו.

ערכנו את ביקורתנו בהתאם לתקני ביקורת מקובלים בישראל, לרבות תקנים שנקבעו בתקנות רואי חשבון (דרך פעולתו של רואה חשבון), התשל"ג - 1973. על פי תקנים אלה, נדרש מאיתנו לתכנן את הביקורת ולבצעה במטרה להשיג מידה סבירה של בטחון שאין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית. ביקורת כוללת בדיקה מידגמית של ראיות התומכות בסכומים ובמידע שבדוחות הכספיים. ביקורת כוללת גם בחינה של כללי החשבונאות שיושמו ושל האומדנים המשמעותיים שנעשו על ידי הנהלת הבנק וכן הערכת נאותות ההצגה בדוחות הכספיים בכללותה. אנו סבורים שביקורתנו מספקת בסיס נאות לחוות דעתנו.

לדעתנו, הדוחות הכספיים הנ"ל משקפים באופן נאות, מכל הבחינות המהותיות, את המצב הכספי של הבנק לימים 31 בדצמבר 2013 ו- 2012 ואת תוצאות פעולותיו והשינויים בהון העצמי של הבנק לכל אחת מהשנים שהסתיימו באותם תאריכים, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP) בהתאמה לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כמפורט בבאור 1א'.

קוסט פורר גבאי את קסירר
רואי חשבון

תל אביב
20 במרס, 2014

ליום 31 בדצמבר

2012	2013	ביאור
		נכסים
		נכסים במטבע חוץ
		נכסים במטבע חוץ בחו"ל
		2
6,595	3,808	חשבונות עובר ושכ
5,973	13,511	פיקדונות לזמן קצר
255,975	254,032	ניירות ערך סחירים
7,760	4,924	ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
*1,315	359	מכשירים פיננסיים נגזרים
6,965	7,634	3 קרן המטבע הבין-לאומית
284,583	284,268	סך כל הנכסים במטבע חוץ בחו"ל
		נכסים אחרים במטבע חוץ
123	115	4 אשראי לממשלה
284,706	284,383	סך כל הנכסים במטבע חוץ
		נכסים במטבע מקומי
17,102	15,094	5 ניירות ערך סחירים
124	101	6 אחרים
17,226	15,195	סך כל הנכסים במטבע מקומי
		נכסים אחרים
959	936	7 מוסדות כספיים בין-לאומיים
328	344	8 רכוש קבוע
1,287	1,280	סך כל הנכסים האחרים
303,219	300,858	סך הכול

הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

(מיליוני שקלים חדשים, סכומים מדווחים)

ליום 31 בדצמבר

2012	2013	ביאור
		התחייבויות והון
54,773	57,536	שטרי כסף ומעות במחזור 9
		התחייבויות במטבע חוץ
		התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל 2
*540	114	מכשירים פיננסיים נגזרים
688	263	התחייבויות אחרות
1,228	377	סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ לחו"ל
		התחייבויות אחרות במטבע חוץ
5,964	2,892	פיקדונות הממשלה 10
1,485	2,125	פיקדונות התאגידים הבנקאיים 11
5,069	4,740	קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים 12
12,518	9,757	סך כל ההתחייבויות האחרות במטבע חוץ
13,746	10,134	סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ
		התחייבויות במטבע מקומי
11,469	17,634	פיקדונות הממשלה 10
125,387	127,060	פיקדונות התאגידים הבנקאיים 11
116,724	125,283	מק"ם 13
4,482	4,782	התחייבויות אחרות 14
258,062	274,759	סך כל ההתחייבויות במטבע מקומי
326,581	342,429	סך כל ההתחייבויות
15,236	5,667	חשבונות שיערוך 15
		הון הבנק:
3,985	3,985	הון מניות וקרן שמורה 16
(42,583)	(51,223)	יתרת הפסד
(38,598)	(47,238)	סך כל הון הבנק (גירעון)
303,219	300,858	סך הכול

הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.
* סווג מחדש.

עירית מנדלסון

מנהלת מחלקת החשבות
ומערכות התשלומים והסליקה

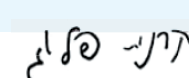
חדי כאלו

מנכ"ל הבנק

דן פרופר

יו"ר המועצה המינהלית

קרנית פלוג

נגידת הבנק

20 במארס 2014

דוח רווח והפסד

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2013 (מיליוני שקלים חדשים, סכומים מדווחים)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר

2012	2013	ביאור
		הכנסות ריבית:
2,141	1,186	19 מנכסים במטבע חוץ בחו"ל
800	712	20 מהממשלה
13	9	21 אחרות
2,954	1,907	סך כל הכנסות הריבית
		הוצאות ריבית
5,647	3,437	22 לבנקים ולציבור
658	803	23 לממשלה
81	79	24 אחרות
6,386	4,319	סך כל הוצאות הריבית
(3,432)	(2,412)	הוצאות ריבית, נטו
		הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות:
1,229	713	25 מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים
1,708	(5,727)	26 מהפרשי שערים
21	32	27 שונות
2,958	(4,982)	סך כל ההכנסות (הוצאות) הפיננסיות האחרות
(474)	(7,394)	הפסד מפעולות פיננסיות
(50)	(141)	הוצאות על הדפסת כסף וטביעת מעות
(726)	(1,081)	הוצאות הנהלה וכלליות
23	(24)	הכנסות (הוצאות) אחרות
(1,227)	(8,640)	הפסד לשנה

הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.

דוח על השינויים בהון העצמי (הגירעון בהון)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2013
(מיליוני שקלים חדשים, סכומים מדווחים)

סך כל ההון העצמי	יתרת הפסד	הון מניות וקרן שמורה	
(37,371)	(41,356)	3,985	יתרה ליום 1 בינואר 2012
(1,227)	(1,227)	-	הפסד לשנה
(38,598)	(42,583)	3,985	יתרה ליום 31 בדצמבר 2012
(8,640)	(8,640)	-	הפסד לשנה
(47,238)	(51,223)	3,985	יתרה ליום 31 בדצמבר 2013
הביאורים לדוחות הכספיים מהווים חלק בלתי נפרד מהם.			

ביאורים לדוחות הכספיים לשנת 2013

ביאור 1 – עיקרי המדיניות החשבונאית

א. כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל (Israeli GAAP), תוך התאמתם לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כפי שמקובל גם בבנקים מרכזיים אחרים. הנושאים העיקריים, שהוצגו בהתאם לכללי החשבונאות המקובלים בבנקים מרכזיים, הם:

- (1) חשבונות שיערוך – כמפורט להלן בסעיף יג.
- (2) דוחות על תזרימי המזומנים – כמפורט להלן בסעיף כ.

ב. הגדרות

בדוחות כספיים אלה:

- (1) **הבנק** – בנק ישראל.
- (2) **מדד** – מדד המחירים לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- (3) **סכום מותאם** – סכום נומינלי היסטורי, שהותאם למדד בגין חודש דצמבר 2003, על פי הוראות גילויי דעת 23 ו-36 של לשכת רואי החשבון בישראל.
- (4) **סכום מדווח** – סכום המותאם למועד המעבר (31 בדצמבר 2003), בתוספת סכומים בערכים נומינליים שנוספו לאחר מועד המעבר ובניכוי סכומים שנגרעו לאחר מועד המעבר.
- (5) **דיווח כספי נומינלי** – דיווח כספי המבוסס על סכומים מדווחים.
- (6) **שווי הוגן** – הסכום שבו היה אפשר לרכוש או למכור נכס (ליטול או לפרוע התחייבות) בעסקה שוטפת בין צדדים הפועלים בהתאם לרצונם.

ג. דוחות כספיים בסכומים מדווחים

- (1) בחודש אוקטובר 2001 פרסם המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות את תקן חשבונאות מס' 12 בדבר "הפסקת ההתאמה של דוחות כספיים". בהתאם לתקן זה, ובהתאם לתקן חשבונאות מס' 17, שפורסם בחודש דצמבר 2002, הופסקה ההתאמה של הדוחות הכספיים לאינפלציה ביום 1 בינואר 2004.
 - (2) הבנק ערך את דוחותיו הכספיים בעבר על בסיס המוסכמה של העלות ההיסטורית, ללא התחשבות בשינויים בכוח הקנייה של המטבע הישראלי. בדוחות הכספיים לשנת 2005 מספרי ההשוואה לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2003 חושבו מחדש על בסיס העלות ההיסטורית המותאמת למדד המחירים לצרכן, כנדרש על פי תקן חשבונאות מס' 12 לצורך המעבר לדיווח לפי סכומים מדווחים.
- הסכומים המותאמים ליום 31 בדצמבר 2003 שימשו נקודת מוצא לדיווח הכספי הנומינלי החל מיום 1 בינואר 2004. תוספות וגריעות במהלך התקופה נכללו בערכים נומינליים.

- (3) סכומי הנכסים הלא-כספיים אינם מייצגים בהכרח את שווי המימוש או את השווי הכלכלי העדכני, אלא רק את הסכומים המדווחים של אותם נכסים.
- (4) בדוחות הכספיים "עלות" משמעותה עלות בסכום מדווח.

ד. עקרונות הדיווח

- (1) מאזנים:
- א. פריטים לא כספיים (רכוש קבוע והשקעות המוצגות על פי העלות) מוצגים בסכומים מדווחים.
 - ב. פריטים כספיים מוצגים במאזן בערכים נומינליים לתאריך המאזן.
 - ג. המאזן מוצג על פי המבנה המקובל בבנקים מרכזיים בעולם.
- (2) דוחות רווח והפסד:
- א. הכנסות והוצאות הנובעות מפריטים לא-כספיים (כגון פחת, הוצאות והכנסות מראש), או מהפרשות הכלולות במאזן, נגזרות מהתנועה בין הסכום המדווח ביתרת הפתיחה לבין הסכום המדווח ביתרת הסגירה.
 - ב. יתר רכיבי דוח הרווח וההפסד (כגון הכנסות הריבית והוצאות הריבית) מוצגים בערכים נומינליים.
- (3) דוח על השינויים בהון העצמי:
- א. על פי סעיף 76 לחוק בנק ישראל התש"ע-2010, בתום שלושה חודשים מתום כל שנה יעביר הבנק בפועל לממשלה רווחים בהתאם להוראות אלה:
 - א. אם ההון יעמוד על שיעור של 2.5 אחוזים או יותר מסך הנכסים, יועבר לממשלה סכום השווה לרווח הנקי, בניכוי יתרת העודפים אם היא שלילית.
 - ב. אם ההון יעמוד על שיעור העולה על אחוז אחד מסך הנכסים, אך פחות מ-2.5 אחוזים מסך הנכסים, יועבר לממשלה סכום השווה ל-50 אחוזים מהרווח הנקי, בניכוי יתרת העודפים אם היא שלילית.
 - ג. אם ההון יעמוד על שיעור של אחוז אחד או פחות מסך הנכסים, לא יועברו רווחים.
- הבנק רשאי לרשום קרנות הון הנובעות מכללים חשבונאיים, ובלכד שיתרת הרווח הנקי שלא הועברה לממשלה כאמור לעיל, תצטרף ליתרת עודפים ולא תוכר כפריט הוני אחר, אלא אם כן הוסכם אחרת בין הנגיד לבין שר האוצר.

בהתאם להוראות אלה, נכון ליום 31 בדצמבר 2013, לא נוצרה חבות להעברת כספים לממשלה.

ה. השימוש באומדנים

בעריכת הדוחות הכספיים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים נדרשת הנהלת הבנק להשתמש באומדנים והערכות לגבי עסקות או עניינים אשר השפעתם הסופית על הדוחות הכספיים איננה ניתנת לקביעה מדויקת בעת עריכת הדוחות. אף שהאומדנים או ההערכות נעשים לפי מיטב שיקול הדעת של ההנהלה, ההשפעה הסופית של עסקות או עניינים כאמור עשויה להיות שונה מזו של האומדנים או ההערכות לגביהם.

1. הכרה בהכנסה

הכנסות והוצאות נזקפות לדוח הרווח וההפסד על בסיס צבירה. רווחים או הפסדים ממומשים הנובעים ממטבע חוץ ומניירות ערך במטבע מקומי ובמטבע חוץ מועברים לדוח הרווח וההפסד. רווחים או הפסדים אלו מחושבים על בסיס העלות הממוצעת של היתרות באותו הנכס.

רווחים לא-ממומשים אינם מועברים לדוח הרווח וההפסד אלא נזקפים במאזן לחשבון שיערוך. הפסדים לא-ממומשים מועברים לדוח הרווח וההפסד, לאחר קיזוז רווחים שלא מומשו באותו הנכס. הפסדים אלו נובעים מהפער בין העלות הממוצעת של נכס לבין השווי ההוגן שלו. הפסדים לא-ממומשים מניירות ערך במטבע חוץ, מניירות ערך במטבע מקומי או ממטבע חוץ מסוים לא מקוזזים כנגד רווח לא-ממומש מניירות ערך או ממטבעות חוץ אחרים. הפסדים שהוכרו בדוח הרווח וההפסד לא יקוזזו כנגד רווחים לא-ממומשים שייצברו בעתיד.

2. ניירות ערך

1) ניירות ערך במטבע חוץ

ניירות ערך סחירים במטבע חוץ מוצגים במאזן לפי שוויים ההוגן לתאריך המאזן. השווי ההוגן של ניירות ערך שיש להם מחיר מצוטט מתבסס על מחירי השוק. ניירות ערך שאין להם ציטוט משוערכים על פי נתונים המתקבלים ממקורות חיצוניים.

העלות המותאמת של ניירות הערך היא ערכם הנקוב בתוספת הריבית, הפרשי ההצמדה ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה. הפרמיה או הניכיון מופחתים על פני התקופה שממועד רכישת נייר הערך ועד למועד פדיונו.

ההפרש שבין העלות המקורית של ניירות הערך לבין ערכם הנקוב בתוספת הריבית ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה, נזקף לדוח הרווח וההפסד.

הפרשי הצמדה למדד המתפרסם בחו"ל שנצברו על הקרן וטרם מומשו, וכן ההפרש שבין השווי ההוגן של ניירות הערך לבין עלותם המותאמת נזקפים לחשבון שיערוך במאזן.

הכנסות הריבית והפחתות הפרמיה או הניכיון נזקפות לדוח הרווח וההפסד על בסיס צבירה, ומוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

הכנסות ממימוש ניירות ערך מוצגות בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

יתרת ההפסד הלא-ממומש נזקפת לדוח הרווח וההפסד בסוף השנה ומוצגת בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

2) ניירות ערך במטבע מקומי

ניירות ערך ממשלתיים סחירים במטבע מקומי מוצגים במאזן לפי שוויים ההוגן לתאריך המאזן. ההפרש שבין העלות המקורית של ניירות הערך לבין ערכם הנקוב, בתוספת הריבית ויתרת הפרמיה או הניכיון שטרם הופחתה, נזקף לדוח הרווח וההפסד.

הפרשי הצמדה למדד שנצברו על הקרן וטרם מומשו, וכן ההפרש שבין השווי ההוגן של ניירות הערך לבין עלותם המותאמת, נזקפים לחשבון השיערוך במאזן.

הכנסות ריבית מניירות ערך במטבע מקומי והפחתות הפרמיה או הניכיון נזקפות לדוח הרווח וההפסד על בסיס צבירה, ומוצגות בסעיף "הכנסות ריבית מהממשלה".

יתרת ההפסד הלא-ממומש נזקפת לדוח הרווח וההפסד בסוף השנה ומוצגת בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

ח. מוסדות כספיים בין-לאומיים

1) קרן המטבע הבין-לאומית

היתרות בקרן המטבע הבין-לאומית (להלן-הקרן), מנוהלות במטבע SDR ומוצגות בשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן. (ראו ביאור 3 ו-12).

2) יתרות בגין מוסדות כספיים בין-לאומיים

ההשתתפות של בנק ישראל במוסדות הכספיים הבין-לאומיים האחרים מוצגת בסעיף "מוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד הנכסים לפי העלות במטבע ההשתתפות, מתורגמת לשער החליפין במועד העסקה, בהתאמות הנדרשות לדיווח בערכים מדווחים בהתאם לתקן חשבונאות מס' 12 בדבר "הפסקת ההתאמה של דוחות כספיים".

ההתחייבות למוסדות כספיים בין-לאומיים מוצגת בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד ההתחייבויות.

ט. רכוש קבוע

- 1) הנכסים הקבועים מוצגים על בסיס העלות בניכוי פחת שנצבר. העלות כוללת הוצאות הניתנות לייחוס ישיר לרכישת הנכס.
- 2) שיפורים ושכלולים נזקפים לעלות הנכסים, מופחתים על פני תקופת אורך חייהם ואילו הוצאות החזקה ותיקונים נזקפות לדוח הרווח וההפסד עם התהוותן.
- 3) הפחת מחושב לפי שיטת הקו הישר, על בסיס משך השימוש המשוער של הנכסים:
מבנים – 50 עד 67 שנים;
כלי רכב – 6.5 שנים;
מחשבים – 4 שנים;
ציוד – 10 שנים.
- 4) תוכנות שאינן חלק אינטגרלי מהחומרה המתייחסת אליהן מוצגות במסגרת הרכוש הקבוע על בסיס העלות ומופחתות בקו ישר על פני ארבע שנים.

י. שטרי כסף ומעות במחזור

שטרי כסף ומעות במחזור שהונפקו על ידי הבנק מבטאים את התחייבות הבנק כלפי המחזיקים בהם. ההתחייבות מוצגת במאזן הבנק לפי הערך הנקוב.

יא. מילווה קצר מועד

יתרת המילווה קצר המועד (להלן - מק"ם) המוצגת במאזן הבנק מבטאת את מחיר הפדיון של המילווה שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון שטרם הופחתה. מק"ם שנמכר מהממשלה לבנק ישראל אך טרם נמכר לציבור אינו כלול ביתרת המק"ם.

המק"ם מונפק לתקופה של עד שנה. סכום הניכיון הוא ההפרש בין מחיר הפדיון של המילווה לבין התמורה ממכירתו לציבור.

הניכיון מופחת על פני התקופה שממועד הנפקת המק"ם ועד למועד פדיונו. הוצאות הפחתת הניכיון בגין יתרת המילווה שבידי הציבור מוצגות בדוח הרווח וההפסד בסעיף "הוצאות ריבית לבנקים ולציבור".

יב. התחייבויות בגין זכויות עובדים

בגין כל ההתחייבויות הקשורות ליחסי עובד-מעביד ישנן עתודות מתאימות - על פי דין, הסכם, נוהג וציפיות ההנהלה.

ההתחייבות לפנסיה ולתשלומי פרישה מחושבת על ידי אקטואר מומחה בשיטת הערכה של ההטבות הנצברות ובהתחשב בהסתברויות על בסיס ניסיון העבר. שיעור ההיוון של העתודות הוא בהתאם לשיעורו בהוצאות המפקח על הבנקים, ושיעור עליית השכר בעתיד מוערך על ידי ההנהלה ועל בסיס ניסיון העבר.

ההפרשה לחופשה מחושבת על בסיס צבירת ימי חופשה ליום 31 באוקטובר, והשכר הקובע לפדיון חופשה לתאריך המאזן. ההפרש בהתחייבות הנובע מההפרש בין צבירת ימי חופשה ליום 31 באוקטובר לבין צבירתם ליום 31 בדצמבר אינו מהותי. (ראו ביאור 14).

יג. חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא-ממומשים מהפרשי שער על היתרות הנקובות במטבע חוץ ורווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד ושיערוך של ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ובמטבע חוץ לשוויים ההוגן.

חשבונות השיערוך מנוהלים בנפרד לכל פריט (מטבע, נייר ערך) ומועברים לדוח הרווח וההפסד בעת מימוש אותו פריט או חלק ממנו. אין קיזוז בין סוגי פריטים שונים. חשבונות השיערוך בגין תיקים בניהול חיצוני מנוהלים ברמת התיק.

יתרת ההפסד בחשבונות השיערוך, הנובעת מהפרשי הצמדה והפרשי מחירים בניירות ערך במטבע מקומי ובמטבע חוץ ומהפרשי שערים ביתרות הנקובות במטבע חוץ, מועברת בסוף השנה לדוח הרווח וההפסד. (ראו גם סעיף ו' לעיל).

יד. מטבע חוץ

הנכסים וההתחייבויות הנקובים במטבע חוץ, או צמודים למטבע חוץ, מוצגים בשקלים חדשים לפי השערים היציגים שפרסם בנק ישראל לתאריך המאזן.

ההכנסות וההוצאות במטבע חוץ כלולות בדוח הרווח וההפסד לפי השערים היציגים ששררו ביום הערך של ביצוע כל פעולה.

הפרשי שער מהתאמת הנכסים וההתחייבויות עקב שינויים בשערי החליפין כוללים הפרשי שערים ממומשים ולא-ממומשים.

הפרשי שערים לא-ממומשים נזקפים לחשבונות השיערוך במאזן לגבי כל מטבע חוץ בנפרד. הפרשי שערים ממומשים מועברים לדוח הרווח וההפסד כשהם מחושבים על בסיס העלות הממוצעת של היתרות באותו מטבע. המימוש נבחן בנפרד לגבי נכסים במטבע חוץ והתחייבויות במטבע חוץ לכל חודש קלנדרי, לגבי כל מטבע בנפרד.

יתרת הפסד בחשבונות שיערוך לסוף השנה מועברת לדוח הרווח וההפסד, ולא תקוזז בעתיד מהרווחים הלא-ממומשים. הפסדים לא-ממומשים במטבע אחד אינם מקוזזים כנגד רווחים לא-ממומשים במטבע אחר. להלן פרטים על שערי החליפין של השקל מול מספר מטבעות עיקריים:

ליום 31 בדצמבר					
שיעור השינוי					
2012	2013	2011	2012	2013	
(אחוזים)		(שקלים חדשים)			
(2.3)	(7.0)	3.8210	3.7330	3.4710	דולר ארה"ב
(0.4)	(2.8)	4.9381	4.9206	4.7819	אירו
2.5	(4.9)	5.8918	6.0365	5.7419	לירה שטרלינג
(2.3)	(6.5)	5.8662	5.7311	5.3561	זכויות משיכה מיוחדות (SDR) ¹
(1) שער ה-SDR מפורסם על ידי קרן המטבע הבין לאומית ונקבע לפי סל משוקלל של ארבעה מטבעות - דולר של ארה"ב, אירו, יין יפני ולירה שטרלינג.					

טו. הצמדה

נכסים והתחייבויות הצמודים למדד המחירים לצרכן בישראל מוצגים לפי תנאי ההצמדה שנקבעו לגבי כל יתרה. להלן פרטים על מדד המחירים לצרכן (על בסיס ממוצע 2002):

ליום 31 בדצמבר					
שיעור השינוי					
2012	2013	2011	2012	2013	
(אחוזים)		(נקודות)			
1.4	1.9	120.4	122.1	124.4	מדד המחירים לצרכן לחודש נובמבר
1.6	1.9	120.4	122.3	124.6	לחודש דצמבר

טז. שיעורי ריבית

חלק מהריביות על יתרות הממשלה והבנקים במטבע מקומי, הנגבות או משולמות על ידי בנק ישראל, מבוססות על ריבית בנק ישראל או על ריבית הפריים.

להלן שיעורי הריביות ליום 31 בדצמבר:

ליום 31 בדצמבר					
שיעור השינוי					
2012	2013	2011	2012	2013	
(אחוזים)					
(27.3)	(50.0)	2.75	2.00	1.00	ריבית בנק ישראל
(17.6)	(28.6)	4.25	3.50	2.50	ריבית הפריים

יז. מכשירים פיננסיים

הבנק משתמש במכשירים פיננסיים בפעילותו בתחום המוניטרי ובתחום מטבע החוץ, בישראל ומחוץ לישראל.

1) מכשירים פיננסיים בפעילות בישראל:

עסקאות עתידיות המרות שקל/דולר (Forwards)

העסקאות מוצגות במאזן נטו בסעיף "נכסים אחרים" או "התחייבויות אחרות": קבלת דולרים בעתיד בניכוי מסירת שקלים בעתיד. דוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

2) מכשירים פיננסיים בפעילות מחוץ לישראל:

א. עסקאות רכש חוזר (Repo - Repurchase Agreement)

ומכר חוזר (Reverse Repurchase Agreements - R. Repo).

הבנק מבצע עסקאות רכש חוזר (Repo). עסקה כזאת מורכבת ממכירת ניירות ערך בכפיפות להסכם בדבר רכישתם בעתיד. העסקה מטופלת כחוב מובטח, ולפיכך ניירות הערך שנמכרו במסגרתה לא נגרעים מנכסי הבנק. ההתחייבות לרכישת ניירות הערך כלולה בסעיף "ניירות ערך שנמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר". בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הוצאות ריבית בגין התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל".

הבנק מבצע גם עסקאות מכר חוזר (R. Repo). עסקאות אלו מטופלות כחוב מובטח ומוצגות בסעיף "ניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר". ניירות ערך שנרכשו במסגרת זו אינם מוצגים במאזן. בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

ב. עסקאות החלף (Swaps) ועסקאות עתידיות (Forwards) בין מטבעות חוץ

עסקאות אלו כלולות במאזן לפי סכום ההפרש שבין קבלת מטבע חוץ למסירת מטבע חוץ בעתיד ומוצגות במאזן בסעיף "מכשירים פיננסיים נגזרים". בדוח הרווח וההפסד מוצגות תוצאות העסקאות בסעיף "הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל".

ג. עסקאות עתידיות (Futures)

יתרת החוזים העתידיים לתאריך הדוח הכספי, בערכם הנקוב, מוצגת בביאור 18 - "התחייבויות תלויות והתקשרויות". בדוח הרווח וההפסד נרשם השינוי בשער החוזים בסעיף "הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות מניירות ערך וממכשירים פיננסיים נגזרים".

יח. קיזוז יתרות כספיות

נכסים כספיים והתחייבויות כספיות מוצגים במאזן בסכום נטו רק כאשר יש לבנק זכות חוקית לקיזוז, הניתנת לאכיפה, וכן כאשר יש כוונה לפרוע את הנכס וההתחייבות על בסיס נטו או לממש את הנכס ולפרוע את ההתחייבות בו-זמנית.

יס. ירידת ערך נכסים

הבנק מיישם את תקן חשבונאות מס' 15 (מתקון) בדבר ירידת ערך של נכסים (להלן - התקן). התקן קובע נהלים שעל הבנק ליישם כדי להבטיח שנכסיו במאזן (אשר עליהם חל התקן) לא יוצגו בסכום העולה על הסכום בר-ההשבה שלהם, שהוא מחיר המכירה נטו, או שווי השימוש (הערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים העתידיים הצפויים לנכוע מהשימוש בנכס וממימושו), הגבוה שבהם. התקן חל על כל הנכסים במאזן, למעט נכסים כספיים. כן קובע התקן את כללי ההצגה והגילוי לגבי נכסים שערכם ירד. כאשר ערכו של נכס במאזן עולה על הסכום בר-ההשבה שלו, הבנק מכיר בהפסד מירידת הערך בגובה הפער בין ערכו של הנכס בספרים לסכום בר-ההשבה שלו. הפסד שהוכר כאמור יבוטל רק אם חלו שינויים באומדנים ששימשו בקביעת הסכום בר-ההשבה של הנכס מהמועד שבו הוכר ההפסד האחרון מירידת ערך.

כ. דוחות על תזרימי מזומנים

דוחות כספיים אלה אינם כוללים דוחות על תזרימי המזומנים, משום שבאלה אין מידע משמעותי מעבר למופיע בדוחות הכספיים; זאת גם בהתאם למקובל בבנקים מרכזיים בעולם.

כא. מסים

על פי חוק בנק ישראל התש"ע-2010 לעניין תשלום מסים, ארנונות, אגרות ותשלומי חובה אחרים דין הבנק כדין המדינה, ולכן הבנק פטור מתשלומי מסים מסוימים, כגון מס הכנסה ומס על רווחי הון.

2. נכסים והתחייבויות במטבע חוץ בחו"ל

יתרות מטבע חוץ

בניתוח כלכלי, כפי שמובא בדברי ההסבר, ההתייחסות היא ליתרות מטבע החוץ המורכבות מיתרת הסעיף "נכסים במטבע חוץ בחו"ל" בניכוי יתרת הסעיף "התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל". מדיניות ההשקעה של בנק ישראל מתייחסת ליתרות אלו.

להלן הרכב יתרות מטבע החוץ:

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	2012	2013	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים חדשים)		
76,235	81,898	284,583	284,268	הנכסים במטבע חוץ בחו"ל
(329)	(108)	(1,228)	(377)	בניכוי ההתחייבויות במטבע חוץ בחו"ל
75,906	81,790	283,355	283,891	סך כל יתרות מטבע החוץ

3. קרן המטבע הבין-לאומית¹

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	2012	2013	
(מיליוני SDR)		(מיליוני שקלים חדשים)		
1,061	1,061	6,081	5,684	המכסה בקרן המטבע הבין-לאומית
(735)	(700)	(4,216)	(3,752)	בניכוי ההתחייבות בגין המכסה
326	361	1,865	1,932	Reserve Tranche
59	65	339	348	הלוואות NAB
831	1,000	4,761	5,354	זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)
1,216	1,426	6,965	7,634	סך כל היתרה בקרן המטבע הבין-לאומית

(1) היתרות נושאות ריבית בהתאם לתנאי הקרן.

א. ההשתתפות של בנק ישראל בקרן המטבע הבין-לאומית

לכל מדינה החברה בקרן המטבע הבין-לאומית יש מכסה (Quota) להשתתפות בהון הקרן הנקובה במטבע SDR. חלק מהמכסה, המשולם במזומן (Reserve Tranche), מועבר לקרן במטבע חוץ וניתן למשיכה על ידי המדינה, וחלקה האחר מופקד בבנק המרכזי של המדינה בפקדונות ובשטרות צמודים ל-SDR.

בשנת 2011 בוצעה רפורמה במכסות ובזכויות ההצבעה בקרן המטבע: בשלב הראשון, שנכנס לתוקף במארס 2011, הוגדלה המכסה של ישראל בכ-133 מיליוני SDR, ליתרה בסך כ-1,061 מיליוני SDR; בשלב שני המכסה של ישראל בקרן המטבע צפויה לגדול לכ-1,921 מיליוני SDR; זאת לאחר אישור של קרן המטבע, אשר טרם התקבל עד למועד חתימת הדוחות.

מאז שנת 1999 משולבת ישראל בתוכנית העסקאות הפיננסיות של קרן המטבע (Financial Transaction Plan). התוכנית היא מנגנון שבאמצעותו מדינה החברה בקרן יכולה להחליף עמה SDR או מטבע זר תמורת המטבע המקומי שלה, ומדינה אחרת מתבקשת לבצע החלפה נגדית.

ב. הלוואות NAB

בשנת 2010 הצטרפה מדינת ישראל להסדר של קרן המטבע בשם NAB (New Arrangements to Borrow).

על פי ההסדר מדינות, וביניהן ישראל, מעמידות לקרן קו אשראי, ובמסגרתו ניתנות הלוואות שמועד פירעונן הוא עשר שנים. עם זאת, יש אפשרות שהלוואות יוחזרו לישראל, על פי בקשתה, במועד מוקדם יותר; זאת במקרה שהמדינה תזדקק לכספים אלו. נכון ליום 31 בדצמבר 2013, העניק הבנק הלוואות נושאות ריבית בהתאם לתנאי הקרן, בסך כולל של כ-348 מיליוני ש"ח (65 מיליוני SDR).

קו האשראי שבנק ישראל העמיד נכון ליום המאזן עומד על 500 מיליוני SDR. כשהגדלת המכסה של ישראל בקרן המטבע תיכנס לתוקף, קו האשראי שמעמיד בנק ישראל לשימוש הקרן יפחת ל-340 מיליוני SDR.

ג. זכויות משיכה מיוחדות (SDRs)

היתרה כוללת זכויות משיכה מיוחדות שקרן המטבע הבין-לאומית הקצתה למדינת ישראל. כנגד הקצאות אלו יש לבנק ישראל התחייבות ללא מועד פירעון כלפי הקרן, וזו מוצגת בסעיף "קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים" בצד ההתחייבויות. המדינה אינה חייבת להחזיק את כל זכויות המשיכה המיוחדות שהוקצו לה.

בסוף שנת 2009 הצטרפה ישראל לתוכנית נוספת של קרן המטבע, "הסכם התנדבותי לרכישה ומכירה של זכויות משיכה מיוחדות" (Voluntary arrangement for the purchase and sale of SDRs). במסגרת תוכנית זו מדינת ישראל עשויה להתבקש למכור או לקנות SDR ממדינות החברות בקרן, על פי הנחיות הקרן.

4. אשראי לממשלה

קרנות דו-לאומיות

האשראי בגין קרנות דו-לאומיות ניתן לממשלת ישראל לצורך השקעה משותפת עם ממשלת ארה"ב בקרנות דו-לאומיות למחקר, לפיתוח תעשייתי ולמדע. כספי הקרנות הופקדו על ידי הקרנות כפיקדונות בבנק ישראל ומוצגים במאזן בצד ההתחייבויות בסעיף "התחייבויות אחרות במטבע מקומי". הן האשראי והן פיקדונות הקרן נושאים ריבית קבועה של 4.125%-4%, או ריבית על בסיס הליבור.

5. ניירות ערך סחירים במטבע מקומי

הסעיף כולל ניירות ערך ממשלתיים סחירים, הצמודים למדד המחירים לצרכן הידוע בתאריך המאזן וכן ניירות ערך לא-צמודים. ניירות הערך מוצגים לפי שוויים ההוגן. שיעור התשוואה-לפדיון של תיק ניירות הערך ליום 31 בדצמבר 2013 הוא 1.06%. (ליום 31 בדצמבר 2012 - 1.55%).

6. נכסים אחרים

ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
121	98	הלוואות לעובדים
3	3	חייבים שונים
124	101	סך כל הנכסים האחרים

7. מוסדות כספיים בין-לאומיים

ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
282	282	השקעה במניות ה-BIS
677	654	יתרות בגין מוסדות כספיים בין-לאומיים אחרים ¹
959	936	סך הכול
(1) היתרות הן בגין המוסדות הבאים: (א) The World Bank Group 1. IBRD - International Bank for Reconstruction and Development 2. IDA - International Development Association 3. MIGA - Multilateral Investment Guarantee Agency 4. IFC - International Finance Corporation (ב) EBRD - European Bank for Reconstruction and Development (ג) IDB - Inter-American Development Bank IIC - Inter-American Investment Corporation		

בחודש דצמבר של שנת 2011 החליט בנק ישראל על השתתפות בהגדלת ההון התשיעית של הבנק הבין-אמריקאי. במסגרת זו רכש בנק ישראל 223 מניות במזומן בסך כ-3 מיליוני דולרים (Paid-In) ו-8,966 מניות בסך כ-108 מיליוני דולרים בהנפקת כתב התחייבות (Callable Capital); ראו ביאור 18. רכישת המניות וקבלתן מתפרסת על פני חמש שנים, החל ברבעון הראשון של 2012.

בנובמבר 2012 החליט בנק ישראל על השתתפות בהגדלת ההון של הבנק הבין-לאומי לשיקום ופיתוח (IBRD). בדצמבר 2012 רכש בנק ישראל במזומן 1,269 (Paid-In) מניות בשווי של כ-9 מיליוני דולרים והנפיק עבור הבנק הבין-לאומי לשיקום ופיתוח כתב התחייבות (Callable Capital) בשווי כ-144 מיליוני דולרים. (ראו ביאור 18). הגדלת ההון נכנסה לתוקף בחודש דצמבר 2012.

בנובמבר 2012 החליט בנק ישראל על השתתפות בהגדלת ההון באמצעות Callable Capital עבור הבנק האירופי לשיקום ופיתוח (EBRD). הגדלת הון זו נכנסה לתוקף בדצמבר 2012. במסגרת זו הנפיק בנק ישראל כתב התחייבות (Callable Capital) בשווי 58,520,000 אירו תמורת רכישת 5,852 מניות. (ראו ביאור 18).

בכל הגדלות הון אלו הונפקו כתבי התחייבות, שאותם יוכלו המוסדות לממש רק בעת הצורך, אפשרות שסבירות התממשותה נמוכה.

8. רכוש קבוע¹

סך הכול	מחשבים תוכנות וכלי רכב	ציוד וריהוט,	קרקע ומבנים ¹
(מיליוני שקלים חדשים)			
עלות			
יתרה ליום 31 בדצמבר 2012	243	294	537
תוספות	8	46	54
גרועות	-	(1)	(1)
יתרה ליום 31 בדצמבר 2013	251	339	590
פחת שנצבר			
יתרה ליום 31 בדצמבר 2012	55	154	209
תוספות	5	32	37
גרועות	-	-	-
יתרה ליום 31 בדצמבר 2013	60	186	246
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר 2013	191	153	344
יתרה מופחתת ליום 31 בדצמבר 2012	188	140	328

(1) הקרקע בקריה בירושלים, שעלותה והעלות המופחתת של המבנים שעליה ליום 31 בדצמבר 2013 הן בסך 150 מיליוני שקלים חדשים (ליום 31 בדצמבר 2012 - 169 מיליוני שקלים חדשים), חכורה ממנהל מקרקעי ישראל עד ליום 30 ביוני 2016. בידי הבנק אופציה להארכת התקופה ב-49 שנים נוספות.

9. שטרי כסף ומעות במחזור

ליום 31 בדצמבר 2012	ליום 31 בדצמבר 2013	
שקלים חדשים	שקלים חדשים	הכמות
(מיליונים)	(מיליונים)	
שטרי כסף ומעות במחזור		
עשרים שקלים חדשים	35.79	716
חמישים שקלים חדשים	51.35	2,567
מאה שקלים חדשים	146.52	14,652
מאתיים שקלים חדשים	188.99	37,798
מעות במחזור	1,796	1,655
אחר ¹	2	2
שטרות ומעות זיכרון	5	5
סך הכול	57,536	54,773

(1) היתרה עיקרה שטרי כסף ישנים הניתנים להמרה בבנק ישראל.

10. פיקדונות הממשלה

יתרות הממשלה מורכבות מיתרות במטבע מקומי ויתרות במטבע חוץ. כל יתרות הממשלה בבנק ישראל (למעט מספר יתרות חריגות) ניתנות לקיזוז ביניהן.

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	2012	2013	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים חדשים)		
				במטבע חוץ¹
1,402	577	5,234	2,003	פיקדונות שוטפים
196	256	730	889	פיקדון אחר
1,598	833	5,964	2,892	סך כל הפיקדונות במטבע חוץ
				במטבע מקומי²
		11,469	17,634	פיקדונות שוטפים
		17,433	20,526	סך כל פיקדונות הממשלה

(1) פיקדונות הממשלה במטבע חוץ

הפיקדונות השוטפים משמשים למימון הפעילות התקציבית. על חלק מפיקדונות הממשלה במטבע חוץ משולמת ריבית, בגובה שיעור הריבית על שטרי אוצר אמריקאיים שמועד פדיונם הממוצע הוא כעבור 6 חודשים. שיעור הריבית הממוצע בשנת 2013 עמד על 0.09% (בשנת 2012 - 0.13%).

(2) פיקדונות הממשלה במטבע מקומי

הפיקדונות השוטפים והיתרות המשמשות להשאלת אג"ח מיועדים למימון הפעילות התקציבית. על הפיקדונות השוטפים במטבע מקומי נגבית (ביתרת חובה) או משולמת (ביתרת זכות) ריבית בגובה הריבית הבסיסית (prime). השיעור הממוצע של הריבית הבסיסית בשנת 2013 עמד על 2.89% (בשנת 2012 - 3.85%). זאת למעט יתרות הממשלה המשמשות להשאלת אג"ח, ויתרות ממשלה נוספות שבגינן נגבית ריבית שונה.

11. פיקדונות התאגידים הבנקאיים

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	2012	2013	
(מיליוני דולרים)		(מיליוני שקלים חדשים)		
398	612	1,485	2,125	פיקדונות במטבע חוץ¹ (פמ"ח)
				פיקדונות במטבע מקומי²
		107,018	105,011	פיקדונות לזמן קצוב
		18,369	22,049	פיקדונות עובר ושב
		125,387	127,060	סך כל הפיקדונות במטבע מקומי
		126,872	129,185	סך כל פיקדונות התאגידים הבנקאיים

- (1) פיקדונות במטבע חוץ (פמ"ח) משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות של תושבי חוץ במטבע חוץ. חובת הנזילות נעה בין 0% ל-6%, בהתאם לתקופת הפיקדון.
- (2) פיקדונות במטבע מקומי
- א) בנק ישראל מקבל מהתאגידים הבנקאיים פיקדונות לזמן קצוב בשקלים חדשים. הפיקדונות מתקבלים במכרז לתקופות של יום ושבוע. פיקדונות אלו אינם משמשים נכס נזיל כנגד חובת הנזילות של התאגידים הבנקאיים. נוסף על כך מתקבלים פיקדונות במסגרת חלון הפיקדונות שעומד לרשות התאגידים הבנקאיים, בריבית של 0.5% מתחת לריבית בנק ישראל (עד ליום 24 בנובמבר 2010 - 0.25% מתחת לריבית בנק ישראל).
- שיעור הריבית על הפיקדונות בחלון הפיקדונות ליום 31 בדצמבר 2013 עמד על 0.5% (ליום 31 בדצמבר 2012 - 1.25%).
- שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות בחלון הפיקדונות בשנת 2013 עמד על 0.87% (בשנת 2012 - 1.81%).
- שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב במכרז ליום 31 בדצמבר 2013 עמד על 1% (ליום 31 בדצמבר 2012 - 1.75%).
- שיעור הריבית הממוצע על הפיקדונות לזמן קצוב במכרז בשנת 2013 עמד על 1.39% (בשנת 2012 - 2.34%).
- ב) פיקדונות עובר ושב של התאגידים הבנקאיים במטבע מקומי משמשים נכס נזיל כנגד פיקדונות תושבי ישראל במטבע ישראלי. חובת הנזילות נעה בין 0% ל-6%, בהתאם לתקופת הפיקדון.

12. קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים

ליום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	2012	2013	
(מיליוני SDR)		(מיליוני שקלים חדשים)		
884	884	5,063	4,732	זכויות משיכה מיוחדות שהוקצו ¹
1	1	6	8	התחייבויות למוסדות כספיים בין-לאומיים ²
885	885	5,069	4,740	סך הכול

- (1) "זכויות משיכה מיוחדות" (Special Drawing Rights - SDRs) הן כספים שמדינות החברות בקרן המטבע הבין-לאומית התחייבו לרכוש מהקרן. להתחייבות זו לא נקבע מועד פירעון והיא נושאת ריבית בהתאם לתנאי הקרן. קרן המטבע מקצה למדינות החברות בה זכויות משיכה מיוחדות באופן יחסי לגודל מכסתן.
- למדינת ישראל הוקצו עד ליום 31 בדצמבר 2013 כ-884 מיליוני SDR.
- (2) התחייבויות בשטרות, בפיקדונות או בכתבי התחייבות למוסדות הבאים: IDA, IBRD, EBRD, MIGA, IDB. (ראו ביאור 1.1.ח.)

13. מק"ם

ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
117,889	125,961	ערך הפדיון של המק"ם שנמכר לציבור
(2,549)	(1,657)	בניכוי הניכיון בעת המכירה לציבור
115,340	124,304	התמורה ממכירה של המק"ם לציבור
1,384	979	בתוספת הפחתת הניכיון המתייחס לתקופה שעד לתאריך המאזן
116,724	125,283	סך כל יתרת המק"ם

חוק מילווה קצר מועד התשמ"ד-1984 מסמיך את הממשלה להנפיק איגרות חוב שיימכרו לבנק ישראל בלבד; הבנק ימכור אותן לציבור ויקנה אותן ממנו לצורך ויסות אמצעי התשלום במשק ולצורך מילוי תפקידיו. הממשלה חייבת להפקיד בבנק ישראל את מלוא התמורה מאיגרות החוב, ואינה רשאית להשתמש בתמורה זו אלא לשם פירעון המילווה לפי החוק האמור, או לתשלום התשואה עליו. רכישת איגרות החוב מהממשלה על ידי בנק ישראל והפקדת התמורה בגין רכישה זו בבנק ישראל אינן משתקפות במאזן הבנק.

יתרת המק"ם המוצגת במאזן הבנק משקפת את מחיר הפדיון של המילווה שבידי הציבור, בניכוי יתרת הניכיון שטרם הופחתה.

14. התחייבויות אחרות

ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
4,018	4,323	התחייבויות לפנסיה ולתשלומי כרישה
143	306	התחייבויות לזכויות עובדים ואחרות
125	116	קרנות דו-לאומיות
196	37	זכאים שונים ¹
4,482	4,782	סך כל ההתחייבויות האחרות

(1) היתרה עיקרה חשבונות של גופים סטטוטוריים המנוהלים בבנק ישראל.

א. התחייבות לפנסיה ולתשלומי פרישה

ההתחייבות לפנסיה מחושבת על פי הסכם הגמלאות לעובדי הבנק, גמלאיו ושאריהם שהחלו בעבודתם לפני חודש ספטמבר 2002 (ליום 31 בדצמבר 2013 - 305 עובדים ו-699 גמלאים; ליום 31 בדצמבר 2012 - 318 עובדים ו-702 גמלאים). ההתחייבות לפנסיה כוללת תשלום קצבאות עתידיות לעובדי הבנק, לעובדי הבנק לשעבר שהפנסיה שלהם מוקפאת, לגמלאים ולשארים. נוסף על כך כוללת ההתחייבות תשלום עבור פדיון ימי מחלה בעת הפרישה ומענקי פרישה.

התחייבות הבנק מחושבת על בסיס נתוני המשכורות והקצבאות של חודש דצמבר 2013 ומבוססת על חישוב אקטוארי. חישוב זה נערך בשיטת הערכה של ההטבות הנצברות בהתחשב בפרמטרים שונים - שיעורי הפרישה המוקדמת, שיעורי הפנסיה לשארים ויתומים, רמות הוותק והדרגות של העובדים, שיעורי המס הרלוונטיים ועוד.

החישוב האקטוארי מבוסס על שיעורי התמותה ולוחות דמוגרפיים אחרים, שפרסם אנף שוק ההון, הביטוח והחיסכון של משרד האוצר לקרנות הפנסיה בחוזר פנסיה 2013-3-1 בדבר הכנת תחשיבים אקטואריים.

ההתחייבות האקטוארית של הבנק חושבה על בסיס שיעור היוון של 4%. זאת על פי הוראות הדיווח לציבור שמפרסם המפקח על הבנקים בהסתמך על ניסיון העבר. החישוב נעשה בהנחת עליית שכר ריאלית שנתית לעובדים בשיעור של 1.5% ו-3% בהתאם לגיל העובד.

על פי טיוטת הנחיות המפקח על הבנקים מיום 30 בינואר 2014 בנושא שינוי הטיפול החשבונאי בזכויות עובדים, בחן הבנק את השפעת השינוי בריבית ההיוון המשמשת לחישוב ההתחייבות לפנסיה ותשלומי פרישה.

להערכת הבנק, שימוש בשיעור היוון המבוסס על עקום ריבית ממשלתית, ככל שיישם, צפוי להביא להגדלת ההתחייבות לפנסיה ולתשלומי פרישה בסך של כמיליארד שקלים חדשים לתאריך המאזן. לעובדי הבנק שהחלו בעבודתם לאחר חודש ספטמבר 2002 התחייבות הבנק לתשלום פנסיה ופיצויים מכוסה על ידי הפקדות שוטפות על שם העובדים בקופות מוכרות לפנסיה ופיצויים. הסכומים שהופקדו כאמור אינם בשליטתו ובניהולו של הבנק, ולפיכך לא ניתן להם ולהתחייבויות שבגינן הן הופקדו ביטוי במאזן.

ב. התחייבות לזכויות עובדים ואחרות

סעיף זה מורכב בעיקרו מהתחייבות לחופשה לעובדים בסכום של 106 מיליוני שקלים חדשים. (בשנת 2012 - 98 מיליוני שקלים חדשים.)

ההתחייבות ליום 31 בדצמבר מחושבת על בסיס צבירת ימי חופשה ליום 31 באוקטובר והשכר הקובע לפדיון חופשה לתאריך המאזן. ההפרש בהתחייבות הנובע מההפרש בין צבירות ימי חופשה ליום 31 באוקטובר לבין צבירתם ליום 31 בדצמבר אינו מהותי.

15. חשבונות שיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא-ממומשים משיערוך הפריטים הבאים (ראו ביאורים 1.1, 1.2, 1.3, 1.4):

ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
12,209	474	יתרות הנקובות במטבע חוץ
1,185	3,443	ניירות ערך סחירים במטבע חוץ
1,842	1,750	ניירות ערך סחירים במטבע מקומי
15,236	5,667	סך כל חשבונות השיערוך

16. הון מניות וקרן שמורה בערכים נומינליים היסטוריים

נתוני הון המניות והקרן השמורה מופיעים בדוחות הכספיים בסכומים מדווחים. (ראו ביאור 1.1).
הנתונים בערכים נומינליים היסטוריים הם 320 מיליוני שקלים חדשים לימים 31 בדצמבר 2013 ו-2012.
הקרן השמורה שימשה בעבר להגדלת הון הבנק בהתאם לסעיף 6 לחוק בנק ישראל תשי"ד-1954.

17. נכסים והתחייבויות לפי בסיס הצמדה

ליום 31 בדצמבר 2012				ליום 31 בדצמבר 2013				
סך הכול	כספיים	במטבע חוץ ¹	במטבע מקומי	סך הכול	כספיים	במטבע חוץ ¹	במטבע מקומי	
(מיליוני שקלים חדשים)				(מיליוני שקלים חדשים)				
								נכסים
284,583	-	284,583	-	284,268	-	284,268	-	נכסים במטבע חוץ בחו"ל
123	-	123	-	115	-	115	-	אשראי לממשלה
17,102	-	-	17,102	15,094	-	-	15,094	ניירות ערך סחירים במטבע מקומי
124	3*	-	121	101	3	-	98	נכסים אחרים
959	959	-	-	936	936	-	-	מוסדות כספיים בין-לאומיים
328	328	-	-	344	344	-	-	רכוש קבוע
303,219	1,290	284,706	17,223	300,858	1,283	284,383	15,192	סך כל הנכסים
								התחייבויות
54,773	-	-	54,773	57,536	-	-	57,536	שטרי כסף ומעות במחזור
1,228	-	1,228	-	377	-	377	-	התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל
17,433	-	5,964	11,469	20,526	-	2,892	17,634	פיקדונות הממשלה
126,872	-	1,485	125,387	129,185	-	2,125	127,060	פיקדונות התאגידים הבנקאיים
5,069	-	5,069	-	4,740	-	4,740	-	קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים
116,724	-	-	116,724	125,283	-	-	125,283	מק"ם
4,482	-	125	4,357	4,782	-	116	4,666	התחייבויות אחרות
15,236	-	13,394	1,842	5,667	-	3,917	1,750	חשבונות שיערוך
341,817	-	27,265	314,552	348,096	-	14,167	333,929	סך כל ההתחייבויות
(38,598)	1,290	257,441	(297,329)	(47,238)	1,283	270,216	(318,737)	הפרש

* סוג מחדש.
1) כולל צמודים למטבע חוץ.

18. התחייבויות תלויות¹ והתקשרויות

ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
מכשירים פיננסיים חוץ-מאזניים		
40	17	ערבויות בגין יצוא של הממשלה
99	92	אשראי תעודות
4,046	3,861	כתב התחייבות לתשלום על פי דרישה (Callable Capital) ממוסדות כספיים בין-לאומיים
2,527	2,330	התחייבות לתשלום על פי דרישה מקרן המטבע הבין-לאומית ²
340	248	כתב התחייבות לרכישת מניות ממוסדות כספיים בין-לאומיים ³
התקשרויות בגין מכשירים פיננסיים		
עסקות החלף (Currency Swaps) ועסקאות עתידיות במטבע חוץ (Forwards)		
28,651	14,867	קבלת מטבע חוץ בעתיד
27,829	14,771	מסירת מטבע חוץ בעתיד
עסקאות רכש חוזר (Repo) ועסקאות מכר חוזר (R.Repo)		
7,719	4,924	מכר חוזר (R.Repo)
עסקאות עתידיות (Futures) על איגרות חוב - במונחי ערך נקוב		
*444	522	התחייבות למכור
* סווג מחדש.		
(1) כנגד בנק ישראל תלויות מספר תביעות. בגין תביעות אלו לא נכללה כל הפרשה בספרי הבנק, משום שעל פי הערכת הבנק, המתבססת על חוות הדעת של המחלקה המשפטית שלו, הסיכויים כי התביעות תתקבלנה קלושים, או שהסכומים אינם מהותיים.		
(2) ראו ביאור 3.א.		
(3) ראו ביאור 7.		

19. הכנסות ריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
6	4	מחשבונות עובר ושב
1	7	מפיקדונות לזמן קצר
2,018	1,152	מניירות ערך סחירים
25	8	מניירות ערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר
84	10	ממכשירים פיננסיים נגזרים, נטו
7	5	מקרה המטבע הבין-לאומית
2,141	1,186	סך כל הכנסות הריבית מנכסים במטבע חוץ בחו"ל

20. הכנסות ריבית מהמשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
75	76	מקרנות דו לאומיות ¹
725	636	מניירות ערך במטבע מקומי
800	712	סך הכול

(1) ראו ביאור 4.

21. הכנסות ריבית אחרות

הסעיף כולל הכנסות ריבית מבנקים על יתרות הנושאות ריבית בשיעור ריבית בנק ישראל.

22. הוצאות ריבית לבנקים ולציבור

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
3,340	2,211	מק"ם
2,307	1,226	פיקדונות לזמן קצוב
5,647	3,437	סך הכול

23. הוצאות ריבית לממשלה

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
657	802	בגין יתרות במטבע מקומי ¹
1	1	בגין יתרות במטבע חוץ
658	803	סך הכול

(1) הוצאות הריבית לממשלה במטבע מקומי. (ראו ביאור 10.)

24. הוצאות ריבית אחרות

הסעיף כולל בעיקר הוצאות ריבית בגין מוסדות כספיים בין-לאומיים, פיקדונות של הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשייתי ארה"ב-ישראל ופיקדון של הקרן הדו-לאומית למדע ארה"ב-ישראל.

25. הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מניירות ערך ומכשירים פיננסיים נגזרים

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
1,237	693	ניירות ערך במטבע חוץ ¹
(8)	20	מכשירים פיננסיים נגזרים במטבע חוץ ²
1,229	713	סך הכול

(1) רווח ממכירת ניירות ערך וכן הפסד מירידת ערכם של ניירות ערך בסוף השנה נטו.
(2) כולל הכנסות (הוצאות) פיננסיות ממימוש מכשירים פיננסיים נגזרים.

26. הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – מהפרשי שערים

הסעיף כולל הפרשי שערים שמומשו בגין יתרות הנקובות במט"ח. (ראו ביאורים 1.1, יג, 1.1 ד.י.)

27. הכנסות (הוצאות) פיננסיות אחרות – שונות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
3	3	במטבע מקומי
18	29	במטבע חוץ
21	32	סך הכול

(1) ההכנסות הן מעמלות הנובעות מהפעילות הפיננסית של בנק ישראל, והכנסות מדיבדנד ממוסדות כספיים בין-לאומיים.

28. הוצאות הנהלה וכלליות

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		
2012	2013	
(מיליוני שקלים חדשים)		
264	288	שכר וזכויות עובדים ¹
352	676	גמלת פנסיה ופרישה ²
110	117	כלליות
726	1,081	סך הכול
(1) תשלומי שכר והפרשה לחופשה לעובדים (ליום 31 בדצמבר 2013 ו-2012 - 703 ו-697 משרות, בהתאמה). (2) תשלומי גמלת פנסיה תקציבית לגמלאים ועדכון התחייבות הבנק לפנסיה. (ראו ביאור 14).		

29. הכנסות (הוצאות) אחרות

הסעיף כולל ליום 31 בדצמבר 2013 הוצאות בגין הפרשה לירידת ערך בהתאם לתקן חשבונאות מס' 15 (מתוקן) בדבר ירידת ערך נכסים. ליום 31 בדצמבר 2012 הסעיף כולל הכנסות דיווידנד מהבנק למסחר.

דברי הסבר לדוחות הכספיים לשנת 2013

1. מבוא

בנק ישראל ממלא את התפקידים המוטלים עליו, ופועל להשגת המטרות שנקבעו לו על פי החוק כבנק מרכזי, ולפיכך פעילותו אינה מיועדת להשגת רווחים. לחלק מן התפקידים שהבנק ממלא יש השלכות משמעותיות על הדוחות הכספיים. לצד אלו יש להשגת מטרותיו ולמילוי תפקידיו של הבנק יתרונות כלכליים כלל-משקיים, שאינם מתבטאים בדוחות הכספיים.

על פי חוק בנק ישראל התשי"ע-2010, מטרות הבנק הן:

1. לשמור על יציבות מחירים, וזאת כמטרה מרכזית;
2. לתמוך במטרות אחרות של המדיניות הכלכלית של הממשלה, במיוחד צמיחה, תעסוקה וצמצום פערים חברתיים – בתנאי שלדעת הוועדה המוניתרית לא תהיה בכך פגיעה בהשגת יציבות המחירים לאורך זמן – מצב שבו צופה הוועדה, על בסיס המדיניות המוניתרית שקבעה, ששיעור האינפלציה יהיה בתחום יעד יציבות המחירים בתוך תקופה שלא תעלה על שנתיים;
3. לתמוך ביציבותה של המערכת הפיננסית ובפעילותה הסדירה.

החוק מגדיר גם את תפקידי הבנק, ביניהם:
ניהול המדיניות המוניתרית;
החזקת יתרות מטבע החוץ של המדינה וניהולן;
תמיכה בפעילות הסדירה של שוק מטבע החוץ בישראל;
לשמש בנקאי של הממשלה;
הנפקת מטבע, הסדרת מערכת המזומנים במשק וכיוונה.

2. השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים

2.1 מאזן הבנק

מאזן בנק ישראל הסתכם בסוף שנת 2013 בכ-301 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-303 מיליארדים בסוף 2012 - קיטון של כ-2 מיליארדי ש"ח (0.78%).

2.1.1 צד הנכסים

הירידה בצד הנכסים נזקפת בעיקר לקיטון של כ-2 מיליארדי ש"ח ביתרת ניירות הערך הסחירים במטבע מקומי; זו קטנה מ כ-17.1 מיליארדי ש"ח בשנת 2012 ל כ-15.1 מיליארדים בסוף 2013. יתרת הנכסים במטבע חוץ בחו"ל הסתכמה בשנת 2013 בכ-284.3 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-284.6

מיליארדים בשנת 2012. למרות השינוי הקטן נרשמה ביתרה מגמה מעורבת: מחד גיסא, ירידה ביתרת חשבונות העובר ושב בסך של כ-2.8 מיליארדי ש"ח - מכ-6.6 מיליארדי ש"ח בסוף 2012 לכ-3.8 מיליארדים בסוף שנת 2013; ירידה ביתרת ניירות הערך שנרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר מ-7.8 מיליארדי ש"ח בסוף 2012 לכ-4.9 מיליארדים בסוף שנת 2013. מאידך, גידול של יתרת הפיקדונות לזמן קצר בכ-7.5 מיליארדי ש"ח - מכ-6 מיליארדי ש"ח בסוף 2012 לכ-13.5 מיליארדים בסוף 2013. במונחי דולרים גדל היקפן של יתרות מטבע החוץ¹ בכ-6 מיליארדי דולרים, מכ-76 מיליארדי דולרים בשנת 2012 לכ-82 מיליארדים בשנת 2013 (גידול של כ-7.8%)².

2.1.2 צד ההתחייבויות וההון

בצד ההתחייבויות וההון נזקק הקיטון בעיקר למגמה מעורבת של שינויים, ואלה העיקריים שבהם: מחד גיסא, ירידה של יתרת פיקדונות הממשלה במטבע חוץ בסך של כ-3.1 מיליארדי ש"ח - מכ-6 מיליארדי ש"ח בשנת 2012 לכ-2.9 מיליארדים בשנת 2013; ירידה של יתרת חשבונות השיערוך בכ-9.5 מיליארדי ש"ח - מכ-15.2 מיליארדי ש"ח בסוף 2012 לכ-5.7 מיליארדים בסוף 2013 - וירידה בהון הבנק בסך של כ-8.6 מיליארדי ש"ח, שנבעה מההפסד השנתי. מאידך גדלה היתרה של שטרי הכסף והמעוטים שבמחזור בכ-2.7 מיליארדי ש"ח - מכ-54.8 מיליארדי ש"ח בשנת 2012 לכ-57.5 מיליארדים בסוף 2013; היתרה של פיקדונות הממשלה במטבע מקומי גדלה בסך כ-6.1 מיליארדי ש"ח - מכ-11.5 מיליארדי ש"ח בשנת 2012 לכ-17.6 מיליארדי ש"ח בשנת 2013; היתרות של כלי הספיגה המוניטריים נטו - מקיפים ופזיק - גדלו בכ-6.6 מיליארדי ש"ח: מכ-223.7 מיליארדי ש"ח בשנת 2012 לכ-230.3 מיליארדים בשנת 2013; יתרת פיקדונות העו"ש של התאגידים הבנקאיים גדלה בכ-3.6 מיליארדי ש"ח - מכ-18.4 מיליארדי ש"ח בשנת 2012 לכ-22 מיליארדי ש"ח בשנת 2013.

2.2 דוח הרווח וההפסד

בדוח הרווח וההפסד נרשם בשנת 2013 הפסד בסך של כ-8.6 מיליארדי ש"ח, לעומת הפסד של כ-1.2 מיליארדים בשנת 2012. הוצאות הריבית נטו קטנו בשנת 2013 בכ-1 מיליארד ש"ח. גידול ההפסד השנתי נבע בעיקר מהירידה בהכנסות הפיננסיות האחרות של הבנק, שהושפעו מהותית מגידול ההוצאות על הפרשי שערים שנרשמו בשנת 2013, בעיקר עקב ייסוף השקל מול הדולר.

2.2.1 הוצאות הריבית נטו

הוצאות הריבית נטו הסתכמו השנה בכ-2.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 3.4 מיליארדים בשנת 2012. אלה השינויים העיקריים בהרכב הוצאות הריבית נטו: הכנסות הריבית במטבע חוץ בחו"ל הסתכמו השנה בכ-1.2 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-2.1 מיליארדים בשנת, וזאת עקב המשך תהליך הורדת הריבית בחלק מהשווקים שבהם מושקעות היתרות ורמתה הנמוכה, זה מספר שנים, ביתר השווקים.

¹ בדברי ההסבר התייחסות היא ליתרות מטבע החוץ במשמעותן הכלכלית. יתרות מטבע החוץ מורכבות מיתרת הסעיף "נכסים במטבע חוץ בחו"ל" בצד הנכסים במאזן הבנק בניכוי יתרת הסעיף "התחייבויות במטבע חוץ לחו"ל" בצד ההתחייבויות של המאזן. מדיניות ההשקעה של בנק ישראל ודיווחיו לגורמים השונים מתייחסים ליתרות אלו, ולפיכך הן משמשות בסיס לניתוח ההתפתחויות בדברי הסבר אלו.

² מרבית הגידול נבע מרכישת מטבע חוץ בסך של כ-5.3 מיליארדי דולרים. (ראו להלן פרק 3.1).

הוצאות הריבית לבנקים ולציבור, שהן הוצאות הריבית על המצרף המוניטרי³, הסתכמו השנה בכ-3.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 5.6 מיליארדים בשנת 2012. ירידתן של הוצאות הריבית, בכ-2.2 מיליארדי ש"ח, נבעה רובה ככולה מהפחתה הדרגתית של שיעור הריבית המוניטרית במהלך השנה - מ-1.75% בתחילתה ל-1% בסופה.

2.2.2 ההכנסות (הוצאות) הפיננסיות האחרות

ההכנסות הפיננסיות האחרות, בגין ניירות ערך ומכשירים פיננסיים נגזרים, הסתכמו השנה בכ-0.7 מיליארד ש"ח, לעומת 1.2 מיליארדים בשנת 2012. השינוי נבע בעיקר מירידה של רווחי ההון בגין ניירות ערך סחירים במטבע חוץ, שהם מרבית היתרה⁴. (ראו ביאור 25 לדוחות הכספיים).⁵ בשנת 2012 היקף המימושים של ניירות ערך במטבע חוץ היה גבוה מאשר בשנת 2013; במקביל גדלו בשנת 2013 הרווחים שטרם מומשו, ויתרתם עמדה על סך כ-3.4 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-1.2 מיליארדים בשנת 2012.

ההוצאות הפיננסיות האחרות, בגין הפרשי שערים, הסתכמו בשנת 2013 בהפסד של כ-17.5 מיליארדי ש"ח, שמתוכם כ-5.7 מיליארדים הם הוצאות מהפרשי שערים ממומשים, אשר נזקפו לדוח הרווח וההפסד, וחלק הארי הוא הוצאות מהפרשי שערים לא-מומשים בסך של כ-11.7 מיליארדים אשר קוזזו מחשבון השיערוך במאזן (לוח 4). לעומת זאת בשנת 2012 נרשם הפסד מהוצאות מהפרשי שערים בסך של כ-3 מיליארדי ש"ח; מתוכם חלק הארי היה הוצאות מהפרשי שערים לא ממומשים בסך של כ-4.7 מיליארדים, אשר נזקפו לחשבונות השיערוך במאזן, והשאר היו הכנסות מהפרשי שערים ממומשים בסך של כ-1.7 מיליארדים, אשר נזקפו לדוח הרווח וההפסד.

2.2.3 הוצאות הנהלה וכליות

הוצאות הנהלה וכליות של הבנק הסתכמו בשנת 2013 בכ-1.1 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-0.7 מיליארד בשנת 2012 גידול של כ-0.4 מיליארד ש"ח. עיקר הגידול, המתבטא בגידול בהוצאות השכר והזכויות של עובדי הבנק וגמלאיו, נבע מהסכם ההצמדה למדד שנחתם בשנת 2014, בהתאם להסכם הצמדת הגמלאות שנחתם במגזר הציבורי בשנת 2008, לפיו, יהיו עובדי הבנק וגמלאיו זכאים לאותן תוספות ששולמו למגזר הציבורי. הסכם זה הוחל רטרואקטיבית.

3. ניתוח השינויים המרכזיים בדוחות הכספיים והגורמים להם

הדוחות הכספיים של הבנק ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים בישראל, תוך התאמתם לפעילות המיוחדת של בנק מרכזי, כפי שמקובל גם בבנקים מרכזיים אחרים. בהרכב הנכסים וההתחייבויות של בנק ישראל נותר בשנת 2013 חוסר איזון מטבעי (איור 1). חוסר איזון מטבעי מאפיין את מאזן הבנק זה קרוב לשני עשורים, משום שהרוב המוחלט של נכסיו נקוב במטבע חוץ, ואילו התחייבויותיו רובן שקליות. מצב זה חושף את הבנק לתנודתיות בתוצאות הכספיות המדווחות, עקב שינויים בשערי החליפין של השקל מול מטבעות חוץ, ולשינויים בתוואי הריביות של ישראל ביחס לאלו של משקים

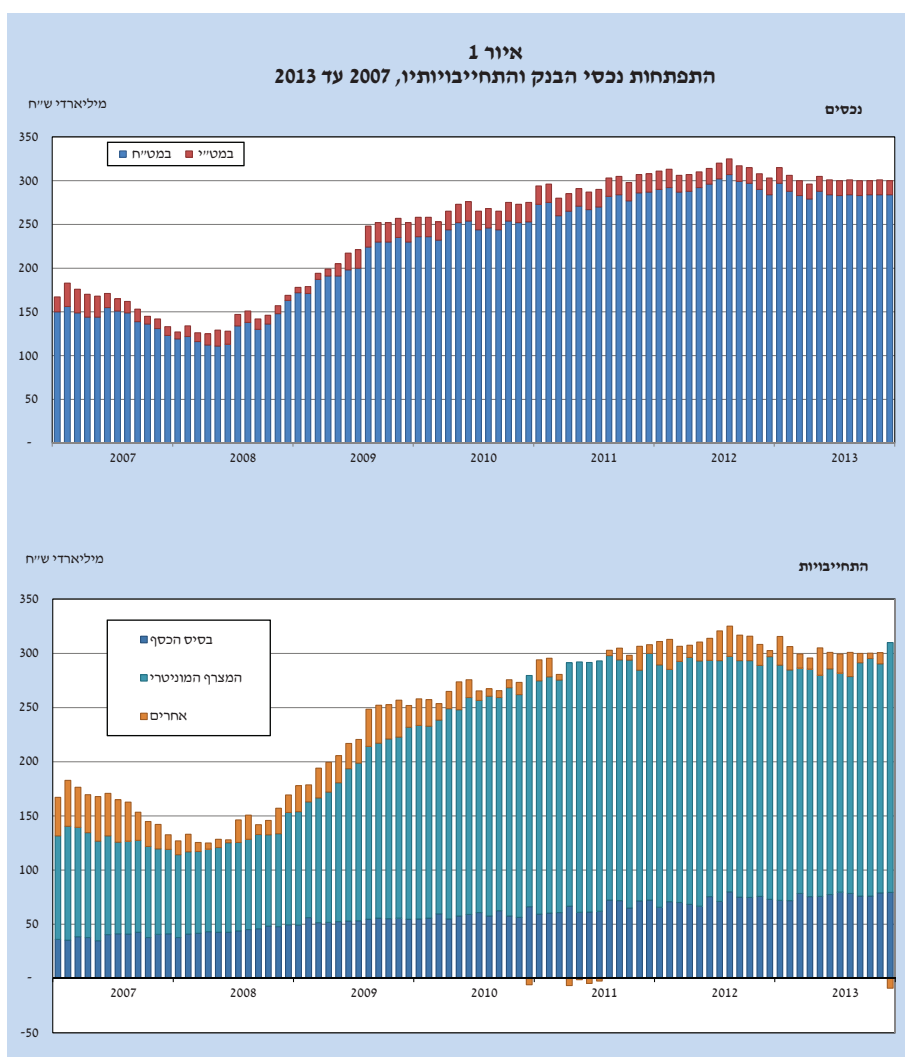
3 המצרף המוניטרי כולל את יתרת המק"ם והפיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי, בניכוי ההלוואות המוניטריות ומרכזי הריפוי.

4 היתרה כוללת רווח ממכירת ניירות ערך וכן הפסד מירידת ערכם של ניירות ערך בסוף שנה נטו.

5 חישוב כלכלי של רווחי ההון של בנק ישראל כולל סכימה של הרווחים (ההפסדים) שמומשו יחד עם השינוי ביתרת הסעיף המתאים בחשבונות השיערוך (רווחים לא-מומשים), שינוי שאינו בא לידי ביטוי בדוח הרווח וההפסד.

אחרים.⁶

לשם הבהרת ההשפעה של ההתפתחויות הכלכליות על הדוחות הכספיים החשבונאיים מובא להלן ניתוח של הנתונים בדוחות הכספיים, בהתאם למצרפים כלכליים ולתפקידי הבנק. בלוח 1 מוצגים הדוחות הכספיים של הבנק בערכי נטו - יתרות הנטו במאזן ותוצאות הפעילות נטו בדוח הרווח וההפסד - בהתאם לתפקידים שהבנק ממלא. זאת בדרך שונה מאשר בדוחות הכספיים החשבונאיים, לצורך הניתוח הכלכלי של השינויים האמורים.

6 חוסר איזון מטבעי זה החל להיווצר בשנים 1995 עד 1997, שבהן נקט הבנק מדיניות מוניטרית מרסנת כדי להשיג את יעד האינפלציה שקבעה הממשלה. מכני יבוא ההון של המגזר הפרטי, שנבע מכך, נאלץ בנק ישראל לרכוש מהציבור מטבע חוץ כדי לשמור על שער החליפין בגבול התחתון של רצועת הניוד, ולספוג בחזרה את השקלים שהוזרמו למשק בשל כך. בשנים 2008 עד 2013 גדלו יתרות מטבע החוץ, עקב רכישות בסך של 53.56 מיליארדי דולרים; זאת כפועל יוצא של התכנית שנועדה למתן תגודות בשער החליפין שאינן תואמות את התנאים הכלכליים הבסיסיים של המשק ובהמשך ליישומה של התכנית שנועדה למתן את ההשפעה של הפקת הנז על שער החליפין, תוכנית שהופעלה במאי 2013. יתרות מטבע החוץ צמחו ממוצע של מיליארדי דולרים בודדים בעשורים הקודמים לכ-81.7 מיליארדים בסוף שנת 2013. במקביל לכך, יתרת הכלים המוניטריים, שעד שנת 1994 הייתה מורכבת ברובה מהלוואות מוניטריות, כפי שמקובל בבנקים מרכזיים בעולם, מורכבת מאז ועד היום מהתחייבויות. בשנים 2008-2011 גדלה יתרת ההתחייבויות בסך של 151 מיליארדי ש"ח, כתוצאה מעיקור ההזרמה באמצעות פיזיק ומק"ם.

לוח 1 היתרות המאזניות המצרפיות והרווח וההפסד בגין

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר		ליום 31 בדצמבר		
2012	2013	2012	2013	
הכנסות (הוצאות)		יתרות		
(מיליוני ש"ח)				
נכסים, נטו				
3,388	1,928	283,355	283,891	יתרות מטבע חוץ ¹
725	636	17,102	15,094	תיק ניירות ערך במטבע ישראלי
4,113	2,564	300,457	298,985	סך הכול
התחייבויות והון, נטו				
(5,647)	(3,437)	223,742	230,294	המצרך המוניטרי ²
(37)	(132)	73,142	79,585	בסיס הכסף ³
(583)	(727)	17,310	20,411	יתרות הממשלה ⁴
-	-	1,485	2,125	פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ
(781)	(1,181)	8,140	8,141	אחרים ⁵
1,708	(5,727)	15,236	5,667	חשבונות השיערוך ⁶
-	-	(38,598)	(47,238)	הון הבנק
(5,340)	(11,204)	300,457	298,985	סך הכול
(1,227)	(8,640)			הפסד נקי

1

יתרות מטבע החוץ מורכבות מסך הנכסים במטבע חוץ בחו"ל בצד הנכסים במאזן הבנק, בניכוי סך ההתחייבויות במטבע חוץ לחו"ל בצד ההתחייבויות במאזן.

2

יתרת המק"ם והפיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי, בניכוי ההלוואות המוניטריות ומכרזי הריפוי.

3

יתרת שטרי הכסף והמעות שבמחזור בצירוף יתרת פיקדונות העו"ש השקליים של הבנקים בבנק ישראל. ההוצאות בגין סעיף זה כוללות הוצאות בגין הדפסת הכסף והכנסות מפיקדונות עו"ש של הבנקים בבנק ישראל.

4

יתרת פיקדונות הממשלה במטבע חוץ בצירוף יתרת פיקדונות הממשלה במטבע מקומי בניכוי יתרת האשראי לממשלה.

5

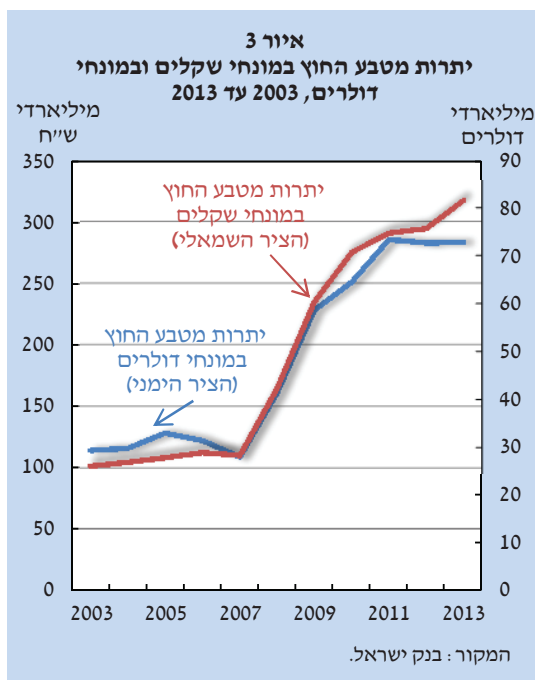
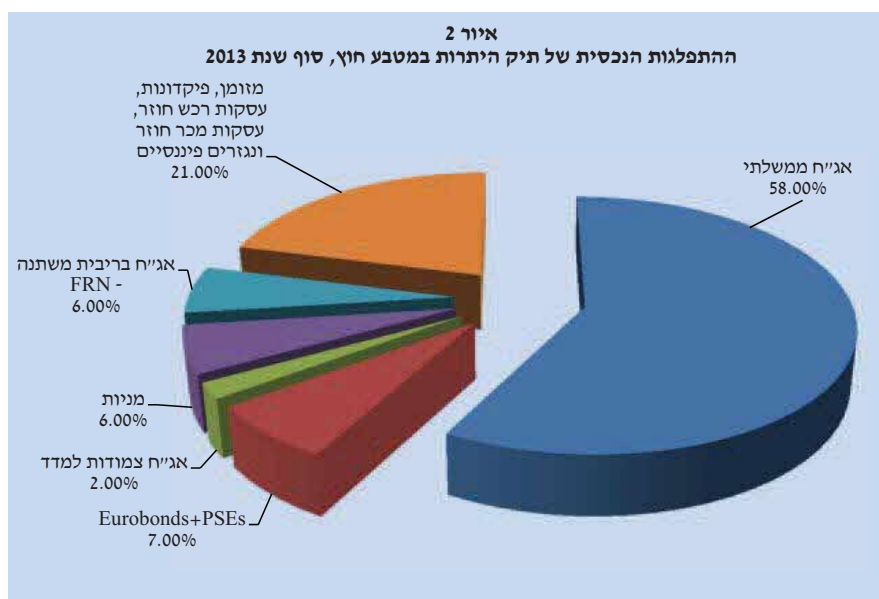
יתרת ה"אחרים" מורכבת מיתרת אחרים במטבע מקומי בצירוף סך הנכסים האחרים (הרכוש הקבוע והמוסדות הכספיים הבין-לאומיים) בניכוי יתרת ההתחייבויות האחרות במטבע מקומי וההתחייבויות אחרות במטבע חוץ בגין קרן המטבע הבין-לאומית ומוסדות כספיים בין-לאומיים.

6

הרווח (הפסד) בגין סעיף זה כולל את הפרשי השערים הממומשים בגין היתרות הנקובות במטבע חוץ. (רווחי ההון הממומשים מוצגים בהתאם לסעיף שבו הם נוצרו).

3.1 יתרות מטבע החוץ

אחד מתפקידיו של הבנק הוא, כאמור, להחזיק את יתרות מטבע החוץ של המדינה ולנהל אותן. (ראו איור 2 - ההתפלגות הנכסית של תיק היתרות במטבע החוץ). הסיכונים הפיננסיים העיקריים שיתרות מטבע החוץ חשופות להם הם סיכון מטבעי, סיכון הריבית, סיכון האשראי וסיכון הנזילות. ניהול הסיכון הפיננסי של היתרות עומד במרכז מדיניות ההשקעה, שאת קוויה המנחים מתווה, על פי חוק, הוועדה המוניטרית.

יתרות מטבע החוץ של הבנק הן חלק הארי של נכסיו - כ-94% מסך נכסי הבנק בסוף שנת 2013, בדומה לסוף 2012 (לוח 1). במונחי דולרים עמדו יתרות מטבע החוץ בסוף שנת 2013 על כ-82 מיליארדי דולרים, לעומת כ-76 מיליארדים בסוף 2012, עלייה של כ-6 מיליארדי דולרים. במונחי שקלים עמדו היתרות בסוף שנת 2013 על כ-283.9 מיליארדי ש"ח, ירידה של כ-0.5 מיליארד ש"ח לעומת שנת 2012 (ראו איור 3 - התפתחות יתרות מטבע החוץ במהלך העשור האחרון). גידולן של יתרות מטבע החוץ בשנת 2013 נבע מהגורמים הבאים: (א) רכישות של מטבע חוץ בסך כ-5.3 מיליארדי דולרים על ידי בנק ישראל - מתוכם כ-3.2 מיליארדים

7 יתרות מטבע החוץ מורכבות מיתרת הסעף "נכסים פיננסיים במטבע חוץ בחו"ל" במאזן הבנק, בניכוי יתרת הסעף "התחייבויות פיננסיות במטבע חוץ לחו"ל". יתרות אלו משמשות לניהול מדיניות ההשקעה של בנק ישראל ולדיווחיו לגורמים שונים, ולפיכך הן בסיס לניתוח ההתפתחויות בדברי הסבר אלו.

נרכשו במסגרת מדיניות בנק ישראל שנועדה למתן תנודות בשער החליפין שאינן תואמות את התנאים הכלכליים הבסיסיים של המשק, וכ-2.1 מיליארדי דולרים נרכשו במסגרת יישום התכנית שנועדה למתן את ההשפעה של הפקת הגז על שער החליפין. [תכנית שהופעלה החל ממאי 2013] (ב) רווח כולל של בנק ישראל מריבית ורווחים פיננסיים בסך כ-1.8 מיליארדי דולרים - בדומה לרווח בשנת 2012. (ג) הזרמה של המגזר הפרטי בסך 0.3 מיליארד דולרים (לעומת משיכה בסך כ-0.3 מיליארד בשנת 2012), ומשיכות של הממשלה והמוסדות הלאומיים בסך כ-1.5 מיליארדי דולרים (לעומת כ-0.4 מיליארד בשנת 2012) (לוח 2).

לוח 2

תרומת המגזרים ליתרות מטבע החוץ

השנה	השינוי ביתרות מטבע החוץ ¹	המגזר הפרטי ²	בנק ישראל	ממשלה ומוסדות לאומיים ³
	(1)=(2)+(3)+(4)	(2)	(3)	(4)
	(מיליוני דולרים)			
2004	844	(631)	993	482
2005	1,226	1,026	125	75
2006	1,197	25	1,845	(673)
2007	(596)	(196)	2,512	(2,912)
2008*	13,876	4,291	12,789	(3,204)
2009	18,099	(4,559)	22,866	(208)
2010	10,301	(199)	11,150	(650)
2011	3,962	119	4,704	(861)
2012	1,031	(294)	1,751	(426)
2013	5,884	255	7,153	(1,524)

(1) כולל את השינוי בריבית שנצברה על יתרות מטבע החוץ.
 (2) כולל את תשלומי מס ההכנסה של המגזר הפרטי במטבע חוץ.
 (3) העברות של הממשלה והמוסדות הלאומיים מחו"ל והכנסות בנק ישראל מיתרות מטבע החוץ (הכנסות מריבית, רווחי הון והפרשי שיערים צולבים בין הדולר למטבעות חוץ אחרים).
 * נתונים לפי תאריך הערך. שאר הנתונים הם לפי תאריך המאזן.

3.1.1 התשואות על יתרות מטבע החוץ

בנק ישראל משקיע את יתרות מטבע החוץ בעיקר בנכסים סחירים, כדי להבטיח רמה נאותה של מזילות. מאז 2009 אריכותם הממוצעת (המח"ם - משך החיים הממוצע) של הנכסים שבהם מושקעות היתרות קצרה יחסית; זאת כדי למזער את הפסדי ההון, במקרה של עליית התשואות לפדיון, הנמצאות ברמות שפל היסטוריות, במדינות שבהן מושקעות יתרות מטבע החוץ. תשואות ההחזקה של תיק היתרות נמדדת במונחים של סל מטבעות - הנומרי. הנומרי הוא הרכב רב-מטבעי, המשקף את השימושים האפשריים של היתרות. התשואה של תיק היתרות, במונחי מטבע או סל כלשהו, נמדדת בנטרול השינויים בגודל היתרות במהלך התקופה; זאת בהתאם לנהגים המקובלים בענף ניהול ההשקעות בארץ ובעולם. מטרתה של מדידה זו לאפשר השוואה בעלת משמעות של תשואות היתרות בין שנה לשנה לעומת תשואותיהם של תיקים מנוהלים אחרים, דבר שהוא אפשרי רק כשהתשואה אינה תלויה בשינויים בגודל התיק.

התשואה השנתית של תיק היתרות במונחי הנומרר הסתכמה בשנת 2013 ב-0.87%, התשואה הנמוכה ביותר של יתרות מטבע החוץ בעשור האחרון; זאת כתוצאה של רמות השפל שאליו הגיעו הריביות והתשואות-לפדיון בשווקים שהיתרות מושקעות בהם⁸.

מאחר שתיק היתרות הוא תיק רב-מטבעי, הרי שמדידת התשואה במונחי מטבע ספציפי יש בה מידה של שרירותיות. שרירותיות זו באה לידי ביטוי בהפרש בין תוצאות מדידתה של התשואה במטבעות שונים, וכן במדידת התנודתיות של התשואות לאורך השנים. כך למשל התשואה ל-2013 (לוח 3) במונחי דולרים (2.44%) שונה מן התשואה במונחי אירו (-1.96%). במונחי שקלים התקבלה בשנת 2013 תשואה שלילית של 4.72% (לעומת תשואה חיובית של 0.09% בשנת 2012), עקב תרומה שלילית של הפרשי שערים - תוצאת התחזקות השקל מול מטבעות הנומרר ובייחוד מול הדולר והאירו, שבהם מושקע חלק ניכר מהיתרות.

לוח 3

יתרות מטבע החוץ – סך כל ההכנסות, הפרשי השערים והתשואה

2011	2012	2013	
סך כל יתרות מטבע החוץ			
(מיליוני דולרים)			
74,875	75,906	81,790	סוף השנה
75,744	75,930	78,693	ממוצע שנתי
ההכנסות (ההוצאות) והפרשי השערים			
(מיליוני שקלים)			
3,019	3,388	1,928	ריבית ורווחי הון
256	187	2,258	הפרשי מחירים לא-ממומשים ¹
17,644	(3,382)	(18,044)	הפרשי שערים
20,919	193	(13,858)	סך הכול
ההכנסות (ההוצאות) והפרשי השערים – בחישוב כלכלי:			
(מיליוני דולרים)			
833	873	526	ריבית ורווחי הון
52	56	674	הפרשי מחירים לא-ממומשים ¹
(776)	847	663	הפרשי שערים
109	1,776	1,863	סך הכול
שיעורי התשואה²			
(אחוזים)			
1.20	1.23	1.56	ריבית ורווחי הון
6.65	(1.14)	(6.28)	הפרשי שערים
7.85	0.09	(4.72)	סך הכול
3.50	0.44	(1.96)	במונחי אירו
1.20	1.23	1.56	ריבית ורווחי הון
(1.01)	1.23	0.88	הפרשי שערים
0.19	2.46	2.44	סך הכול
1.28	1.59	0.87	במונחי הנומרר של יתרות מטבע החוץ

1) הפרשי המחירים הלא-ממומשים מתבטאים בשינוי השנתי בחשבון השיעור מניירות ערך סחירים במטבע חוץ. (ראו ביאור 15 לדוחות הכספיים).
2) שיעורי התשואה המוצגים במונחים שנתיים, על בסיס חישוב יומי, מתייחסים להכנסות מיתרות מטבע החוץ, כולל רווחים או הפסדים כתוצאה משינויים במחירי השוק.

8 ראו פירוט בדיון וחשבון על השקעת יתרות מטבע החוץ לשנת 2013, שמתפרסם בנפרד.

3.2 חשבונות השיערוך

חשבונות השיערוך כוללים רווחים לא-ממומשים מהפרשי שערים על היתרות הנקובות במטבע חוץ ורווחים לא-ממומשים בגין הצמדה למדד ושיערוך של ניירות ערך סחירים במטבע מקומי ובמטבע חוץ לשוויים ההוגן. חשבונות השיערוך מנוהלים בנפרד לכל פריט (מטבע, נייר ערך) ונקפים לדוח הרווח וההפסד בעת מימוש אותו פריט או חלק ממנו. אין קיזוז בין סוגי פריטים שונים. יתרת ההפסד בחשבונות השיערוך, הנובעת מהפרשי הצמדה והפרשי מחירים בניירות ערך במטבע מקומי ובמטבע חוץ ומהפרשי שערים מהיתרות הנקובות במטבע חוץ, נקפת בסוף השנה לדוח הרווח וההפסד.

3.2.1 היתרות הנקובות במטבע חוץ וההכנסות

בהתאם לשיטה החשבונאית להכרה בהפרשי שערים בדוחות הכספיים של הבנק, הפרשי השערים הנצברים על היתרות המאזניות אינם נקפים במלואם לדוח הרווח וההפסד, אלא אם כן מומשו. ההכרה במימוש לגבי מטבע חוץ מסוים היא רק כשהיתרה המוחזקת באותו מטבע קטנה. הפרשי שערים לא-ממומשים נקפים לחשבון השיערוך במאזן. אם ייווצרו הפסדים עתידיים ממטבע מסוים, הם יקוזזו תחילה מול חשבון השיערוך של אותו מטבע, כשיש חשבון כזה, ורק אם תיווצר במטבע מסוים יתרת חשבון שיערוך שלילית לסוף השנה, היא תיזקק לדוח הרווח וההפסד. הפסדים שהוכרו בדוח הרווח וההפסד לא יקוזזו כנגד רווחים לא-ממומשים שייצברו בעתיד.

בשנת 2013 נרשמו הפסדים מהפרשי שערים בסך של כ-17.5 מיליארדי ש"ח (מתוכם מומשו בשנת 2013 סך של כ-5.7 מיליארדי ש"ח) בגין התאמת היתרות הנקובות במטבע חוץ לשער היציג. עיקר ההפסדים מהפרשי השערים, כ-18 מיליארדי ש"ח, נצברו על יתרות מטבע החוץ, והם קוזזו במקצת על ידי רישום רווחים מהפרשי שערים בסך של כ-0.7 מיליארד ש"ח, שנצברו על סעיפים שונים (יתרות

המוסדות הכספיים הבין-לאומיים, פיקדונות הממשלה, פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ ופיקדונות של הקרן הדו-לאומית). מתוך הפרשי שערים בסך של כ-17.4 מיליארדי ש"ח שנרשמו בשנת 2013 כ-5.7 מיליארדים נרשמו בדוח הרווח וההפסד כהוצאות פיננסיות אחרות מהפרשי שערים ממומשים, וכ-11.7 מיליארדים נרשמו כהפרשי שערים לא-ממומשים, שקוזזו מיתרת חשבונות השיערוך במאזן (לוח 4).

ההפסדים מהפרשי שערים בשנת 2013 נבעו מהיחלשותם של הדולר, האירו וחלק מהמטבעות האחרים שהיתרות מוחזקות בהם מול השקל לסוף השנה (איור 4). הכוחות הבסיסיים (הפונדמנטליים) שפעלו לייסוף השקל הם העודף בחשבון הבסיסי⁹ (Basic Account) ומצבו הטוב יחסית של המשק. המשך המדיניות

9 החשבון הבסיסי כולל את החשבון השוטף (ראו הערת שוליים 11) ואת זרם ההשקעות הישירות נטו של התושבים הזרים (ראו הערת שוליים 12).

לוח 4

הפרשי שערים בגין התאמת היתרות הנקובות במטבע חוץ לשער היציג

2012	2013	
(מיליוני ש"ח)		
נכסים		
(3,382)	(18,044)	יתרות מטבע חוץ
(3)	(9)	אשראי לממשלה - קרנות דו-לאומיות
(44)	(123)	מוסדות כספיים בין-לאומיים
התחייבויות		
260	262	פיקדונות הממשלה
25	112	פיקדונות התאגידים הבנקאיים במטבע חוץ
120	331	מוסדות כספיים בין-לאומיים
3	9	פיקדונות של הקרן הדו-לאומית
(3,021)	(17,462)	סך הכול
1,708	(5,727)	הפרשי שערים ממומשים
(4,729)	(11,735)	הפרשי שערים לא-ממומשים

המוניטרית המרחיבה שנקטו הבנקים המרכזיים בשווקים המפותחים בשנים האחרונות¹⁰ בתגובה להחמרת המצב הריאלי בעולם הביאה להתרחבות הפערים האפקטיביים בין הריביות במשקים מרכזיים בעולם לריבית בנק ישראל ופעלו לייסוף השקל. ב-2013 הורדות ריבית בנק ישראל מרמה של 1.75% ל-1% ויציבות רמותיהן של ריביות הבנקים המרכזיים בשווקים המפותחים הקטינו את פער הריביות וצמצמו את הכוחות לייסוף, אך כי פער הריביות נותר חיובי. פער זה המשיך לפעול לכניסת תנועות הון הלוואות לייסוף המטבע המקומי - כפי שהשתקף בשיפור בחשבון השוטף¹¹ ובזרם ההשקעות הישירות נטו¹², המבטא את אמון הזרים במשק הישראלי בטווחים הבינוני והארוך. תמכה בייסוף גם הירידה ברמת הסיכון של המשק, כתוצאה מהתפוגגות המתחים הגיאופוליטיים, המתבטאת בירידת מירווח ה-CDS¹³ לחמש שנים של ישראל לסוף השנה. את הלחצים לייסוף מיתן חידוש ההתערבות של בנק ישראל בשוק מטבע החוץ, באפריל 2013, לאחר שב-2012 הוא לא התערב בו. במאי החל בנק ישראל להפעיל תכנית לרכישות מטבע חוץ, אשר נועדה למתן את השפעת היתר של הפקת הגז על שער החליפין. למיתון הלחצים לייסוף פעלה גם הצטמצמות הפער האפקטיבי של הריביות לטווחים של עד שנה, אשר עומד לנגד עיניהם של תושבי חוץ; זאת משום שב-2011 ביטל האוצר את הפטור ממס על מק"ם וממק"צ לתושבי חוץ, ובנק ישראל הטיל חובת נזילות על עסקאות של המערכת הבנקאית מול תושבי חוץ בנגזרי מטבע חוץ.

10 ריבית ה-Fed אמנם עומדת על רמה של 0.25% מסוף שנת 2008 והפעילות המוניטרית אינה משתקפת בקביעת רמת הריבית המוניטרית, אולם הפעילות המרחיבה של הבנק המרכזי האמריקאי מתבטאת בהמשך ההרחבה הכמותית בארה"ב. ה-Fed החל בצמצום (Tapering) של תכנית ההרחבה שלו החל מינואר 2014. ה-ECB הפחית את הריבית ב-0.5% במהלך השנה לרמת שפל היסטורית של 0.25%.

11 החשבון השוטף כולל את הסחר בסחורות ובשירותים, את ההכנסות ואת ההוצאות מגורמי ייצור - הון, עבודה והעברות השוטפות.

12 Net FDI, Foreign Direct Investment

13 CDS (Credit Default Swap) הוא מכשיר פיננסי לנידור סיכונים אשראי - בין היתר, של המדינה. מירווח ה-CDS הוא הפרמיה הכספית שמוכר CDS דורש על התחייבותו לפרוץ את החוב במקרה שמנפיק החוב יהיה במצב של חדלות פירעון.

3.2.2 ניירות ערך סחירים במטבע חוץ

יתרת חשבון השיערוך בגין ניירות ערך סחירים במטבע חוץ עמדה בסוף שנת 2013 על כ-3.4 מיליארדי ש"ח לעומת כ-1.2 מיליארדים בשנת 2012. הגידול, בסך כ-2.2 מיליארדי ש"ח, נבע בעיקר מרווחים שלא מומשו בתיק המניות שבו השקיע הבנק.

3.2.3 ניירות ערך סחירים במטבע מקומי

יתרת חשבון השיערוך בגין ניירות ערך סחירים במטבע מקומי עמדה בסוף שנת 2013 על כ-1.7 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-1.8 מיליארדים בסוף 2012. הקיטון בחשבון השיערוך בסך כ-0.1 מיליארדי ש"ח נבע בעיקר מרכיב הצבירה בגין הפרשי המחירים, בעוד שרכיב ההצמדה למדד המחירים לצרכן פיצה על קיטון זה.

3.3 מצרף הכלים המוניטריים¹⁴

מטרתה המרכזית של המדיניות המוניטרית, על פי חוק בנק ישראל, היא שמירה על יציבות המחירים; יציבות זו נקבעה כשיעור אינפלציה שנתי בתחום של 1%-3%.

בשנת 2013, על רקע המשך המדיניות המוניטרית המרחיבה בעולם, אופיינה גם המדיניות המוניטרית בישראל בהמשך ההרחבה, שהחלה במחצית השנייה של שנת 2011. במהלך השנה הפחית בנק ישראל את הריבית המוניטרית מרמה של 1.75% בתחילתה ל-1% (בסופה (איור 5); זאת כדי לתמוך בפעילות במשק על רקע התמתנות הביקושים בחו"ל והייסוך המתמשך בשער החליפין, שפעלו להתמתנות עודף היצוא, להאטה בקצב ההתרחבות של המשק ולהעדר לחצים אינפלציוניים.

קביעת שיעור הריבית לטווח קצר היא הכלי העיקרי של המדיניות המוניטרית לשם שמירה על יציבות המחירים. הריבית המוניטרית משפיעה על הצריכה וההיסכון של הפרטים, על היקף ההשקעות במשק, וכן על שער החליפין, ודרכו - על היצוא והיבוא. באמצעות הכלים המוניטריים השונים - מתן הלוואות לתאגידים הבנקאיים או קבלת פיקדונות מהם וכן הנפקת מק"ם ומרכזי ריכוז - בנק ישראל מזרים או סופג את כמות הנזילות הנדרשת לתמיכה בשיעור הריבית שקבעה הוועדה המוניטרית.

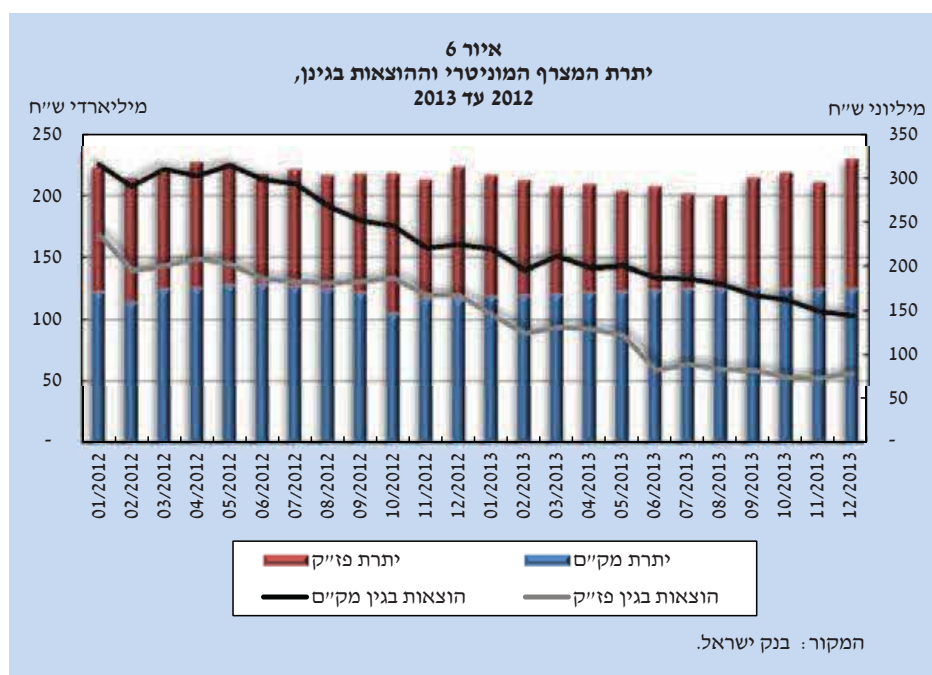
יתרת הכלים המוניטריים נותרה מורכבת מהתחייבויות בלבד, ובסוף שנת 2013 היא הסתכמה בכ-230 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-224 מיליארדים בסוף 2012 (עלייה של כ-2.68%). הרכב המצרף המוניטרי נותר בשנת 2013 ללא שינוי משמעותי יחסית לשנת 2012 - כ-105 מיליארדי ש"ח בפזיק, שהם כ-46% מכלל הכלים המוניטריים (לעומת 107 מיליארדים בסוף 2012 - כ-48%), וכ-125 מיליארדי ש"ח במק"ם, שהם כ-54% מכלל הכלים האלה (לעומת 117 מיליארדים בסוף 2012 - כ-52%).

14 מצרף הכלים המוניטריים כולל את יתרת המק"ם והפיקדונות לזמן קצוב במטבע מקומי, בניכוי ההלוואות המוניטריות ומרכזי הריכוז. יתרת ההלוואות המוניטריות ומרכזי הריכוז לסופי השנים 2013 ו-2012 עמדו על אפס.

3.3.1 ההוצאות בגין הכלים המוניטריים

הוצאות הריבית בגין מצרך הכלים המוניטריים הסתכמו בשנת 2013 בכ-3.4 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-5.6 מיליארדים בשנת 2012.

ירידת הוצאות הריבית, על אף גידול המצרך המוניטרי, נבעה מהפחתת ריבית בנק ישראל במהלך השנה - מ-2.35% בממוצע בשנת 2012 ל-1.39% בממוצע בשנת 2013. ההוצאות בגין המק"ם נותרו החלק העיקרי של הוצאות הריבית בגין הכלים המוניטריים, כ-2.2 מיליארדי ש"ח לעומת כ-1.2 מיליארדים בגין הפז"ק. זאת מפני גודלה של יתרת המק"ם (כ-123 מיליארדים בממוצע) ביחס ליתרת הפז"ק (כ-88 מיליארדים בממוצע) ומפני שהמק"ם מונפק לתקופה של עד שנה, ועל כן הריבית המשולמת בגינו הייתה במהלך השנה גבוהה מזו המשולמת על הפז"ק, המופקד ליום, לשבוע ולחודש (איור 6).

3.4 תיק ניירות ערך במטבע ישראלי

תיק ניירות הערך הסחירים במטבע ישראלי כולל ניירות ערך ממשלתיים סחירים הצמודים למדד המחירים לצרכן וכן ניירות ערך לא צמודים. את מרבית התיק רכש הבנק בשנת 2009¹⁵ בכ-18 מיליארדי ש"ח. בסוף שנת 2013 עמדה יתרת תיק ניירות הערך במטבע ישראלי על כ-15.1 מיליארדי ש"ח, ירידה של כ-2 מיליארדים לעומת היתרה בשנת 2012, שעמדה על כ-17.1 מיליארדי ש"ח. עיקר הירידה נובע מניירות ערך שנפדו השנה.

הכנסות הריבית וההצמדה מתיק זה הסתכמו בשנת 2013 בכ-0.6 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-0.7 מיליארד בשנת 2012. הירידה בשנת 2013 נובעת מירידה של ההכנסות מריבית ושל ההכנסות מהפרשי הצמדה על ניירות ערך שנפדו השנה.

¹⁵ בחודש פברואר 2009 החל בנק ישראל לרכוש אג"ח ממשלתיים. רכישת האג"ח נועדה לתמוך בירידת הריביות לטווחים הארוכים יותר, ובכך להקל את תנאי האשראי במשק ולתמוך בפעילות הכלכלית.

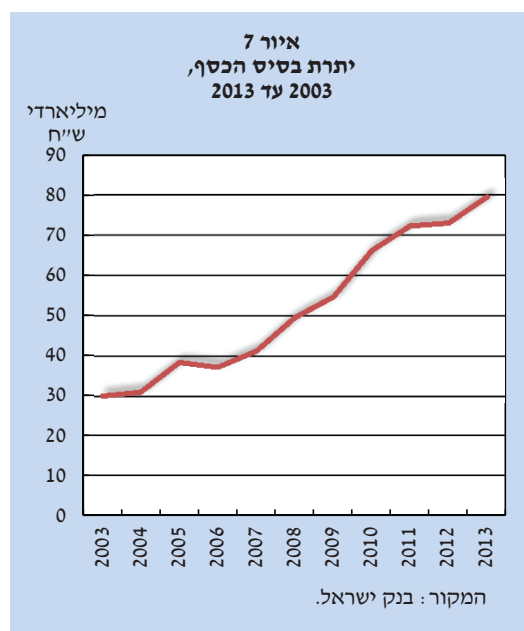

ההכנסות מריבית והפחתות הניכיון או הפרמיה בגין תיק זה נרשמות בדוח הרווח וההפסד על בסיס צבירה בסעיף "הכנסות ריבית מהממשלה". לסעיף זה נזקפת גם ההכנסה מהפרשי הצמדה בגין ניירות ערך שמומשו או נפדו. הרווחים או ההפסדים שנצברו מהפרשי הצמדה, וכן משיערוך לשווי השוק, נזקפים לחשבון השיערוך במאזן. יתרת חשבון שיערוך בחובה נזקפת בסוף השנה לדוח הרווח וההפסד. בסוף שנת 2013 עמד חשבון השיערוך ביתרת זכות. (ראו סעיף 3.2.3).

3.5 בסיס הכסף

במשטר של יעד אינפלציה שבו מכשיר המדיניות להשגת היעד הנומילי הוא הריבית, הריבית היא עלותה של החזקת נזילות, ולכן שינויים בריבית משפיעים על הביקוש לנזילות ועל כמותה בשווקים. עם הגורמים המשפיעים על בסיס הכסף נמנות פעולות הממשלה והמוסדות הלאומיים - משיכות או הפקדות שקליות של הממשלה בחשבונותיה המנוהלים בבנק ישראל, ולבנק אין השפעה עליהם. גורם נוסף המשפיע על בסיס הכסף הוא פעולות בנק ישראל באמצעות מסחר בנכסים שונים (כדוגמת

רכישות מטבע חוץ ואג"ח שבוצעו בעבר). אם נוצרים ברמתה הקיימת של הריבית עודפים או מחסור בנזילות כתוצאה מפעילויות אלו, בנק ישראל יפעל לספיגת העודפים או להספקת נזילות לשווקים ברמת הריבית הקיימת באמצעות מספר כלים, ביניהם המכרזים המוניתריים לבנקים והנפקות מק"ם. זאת כדי להבטיח שהריביות לטווח הקצר ביותר יתאימו לריבית המוצהרת. מכאן שהיצע הנזילות הוא גמיש לחלוטין בגובה הריבית שנקבעה על ידי המדיניות המוניתרית, והתפתחות מצרפי הכסף, ובתוכם בסיס הכסף, משקפת את ביקוש הציבור, בהינתן ריביות השוק ותנאי המשק. יתרת בסיס הכסף, המורכבת משטרי הכסף והמעות שבמחזור ומפיקדונות העו"ש השקליים של הבנקים בבנק ישראל גדלה מ-73 מיליארדי ש"ח בסוף שנת 2012 לכ-80 מיליארדים בסוף

2013 - גידול של כ-9.6%, לעומת גידול של כ-1% בשנת 2012 (איור 7). זוהי תוצאה של התרחבות הפעילות הכלכלית במשק וירידת הריבית - המשך למגמה של השנים האחרונות.

בשנת 2013 בנק ישראל חידש את התערבויותיו בשוק מטבע החוץ בהתאם למדיניותו לפעול בשוק מטבע החוץ כאשר שער החליפין של השקל אינו תואם את התנאים הכלכליים הבסיסיים להתפתחותו. במאי הכריז הבנק על תכנית לרכישות מטבע חוץ, שנועדה לקזז את השפעת היתר של הפקת הגז על שער החליפין. כתוצאה מהתערבויות אלו נדרש הבנק לעקר את השפעת הרכישות על בסיס הכסף, וכן את ההזרמה או הספיגה של הממשלה, כך שהריבית לטווח הקצר תתאים לריבית שנקבעה.

בשנת 2013 הזרים בנק ישראל נטו לבסיס הכסף כ-16.6 מיליארדי ש"ח, ואילו הממשלה והמוסדות הלאומיים ספגו כ-10.5 מיליארדי ש"ח. עיקר הזרמת בנק ישראל נבעה מרכישות מטבע חוץ, שהזרימו נזילות של כ-19 מיליארדי ש"ח. בנק ישראל ספג את עודפי הנזילות, כ-2.4 מיליארדי ש"ח (לוח 5). סכום זה מורכב מספיגה, באמצעות הכלים המוניתריים, (מק"ם ופזיק) נטו של כ-6.6 מיליארדי ש"ח, ומהזרמה של כ-4.2 מיליארדי ש"ח, שעיקרם תשלומים בגין הכלים המוניתריים בסך של כ-3.4 מיליארדי ש"ח.

לוח 5 בסיס הכסף – השינויים ומקורותיהם

השנה	השינוי בבסיס הכסף	הזרמת (+) / ספיגת (-) הממשלה והמוסדות הלאומיים ¹	הזרמת (+) / ספיגת (-) בנק ישראל	הזרמה מהמרות מט"ח בבנק ישראל	התאמות ²
	(1)=(2)+(3)+(4)+(5)	(2)	(3)	(4)	(5)
	(מיליוני ש"ח)				
2004	966	1,601	1,070	-	(1,705)
2005	7,357	(1,452)	9,920	-	(1,111)
2006	(1,176)	(3,789)	3,797	-	(1,184)
2007	3,979	(10,809)	15,693	-	(905)
2008*	8,297	(17,371)	(17,305)	43,995	(1,022)
2009	5,141	(14,195)	(58,855)	77,413	778
2010	11,509	1,418	(32,962)	43,752	(699)
2011	6,078	(2,142)	(7,494)	16,170	(456)
2012	748	(9,130)	10,047	-	(169)
2013	6,443	(10,452)	(2,414)	19,037	272

(1) הזרמת הממשלה כוללת גם את הזרמות המוסד לביטוח לאומי ובנק הדואר.
(2) ההתאמות כוללות: העברות של המוסדות הלאומיים מחו"ל, המתבצעות באמצעות הבנקים, אך מוגדרות כהזרמת המגזר הציבורי (בטור 2). תקבולים ותשלומים מקומיים של בנק ישראל והממשלה במטבע חוץ למגזר הפרטי, כדוגמת תקבולי מס הכנסה במטבע חוץ, אינם משנים את בסיס הכסף, שכן הם מועברים במישרין מהמגזר הפרטי לממשלה; מצד אחד הם מוגדרים כספיגה של הממשלה, ואילו מהצד האחר הם מוגדרים כתרומה של המגזר הפרטי ליתרות מטבע החוץ.
* נתונים לפי תאריך הערך. שאר הנתונים הם לפי תאריך המאזן.

3.6 חשבונות הממשלה

סעיף 48(א) לחוק בנק ישראל התשי"ע-2010 קובע כי "הבנק יהיה הבנקאי היחיד של הממשלה לעניין פעילותה הבנקאית במטבע ישראלי". בהתאם לכך הממשלה מנהלת באמצעות בנק ישראל את פעילותה במטבע מקומי, וכן חלק ניכר מפעילותה במטבע חוץ. חשבונות הממשלה כוללים את פיקדונות הממשלה בשקלים ובמטבע חוץ¹⁶, וכן את האשראי לממשלה. האשראי לממשלה מורכב מיתרת האשראי בגין הקרנות הדו-לאומיות, אשר ניתנו לממשלת ישראל לצורך השקעה משותפת עם ממשלת ארה"ב בקרנות דו-לאומיות למחקר ופיתוח תעשייתי ולמדע. יתרת האשראי לממשלה עמדה בסוף שנת 2013 על כ-115 מיליוני ש"ח לעומת כ-123 מיליונים בסוף 2012. פיקדונות הממשלה הסתכמו בסוף שנת 2013 בכ-20.5 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-17.4 מיליארדים בסוף 2012. העלייה נבעה מגידול יתרת פיקדונות הממשלה במטבע מקומי בסך כ-6.2 מיליארדי ש"ח, ומקטון של יתרת פיקדונות הממשלה במטבע חוץ בסך כ-3.1 מיליארדים (לוח 6).

¹⁶ פיקדונות הממשלה ניתנים לקיזוז ביניהם, למעט מספר פיקדונות חריגים. בנייתו כלכלי, כפי שמוצא בדברי הסבר אלו, ההתייחסות היא ליתרות הממשלה נטו, כלומר ליתרות המאזן המוצגות בצד הזכות של המאזן בניכוי היתרות המוצגות בצד החובה.

לוח 6

פיקדונות הממשלה בבנק ישראל – השינויים והגורמים להם

2011	2012	2013	
(מיליוני ש"ח)			
יתרות פיקדונות הממשלה ליום 31 בדצמבר			
11,288	11,469	17,634	במטבע מקומי
2,008	5,964	2,892	במטבע חוץ
13,296	17,433	20,526	סך כל פיקדונות הממשלה
השינוי השנתי בפיקדונות הממשלה			
(3,639)	(2,163)	(5,249)	תרומת הממשלה ליתרות מטבע החוץ ¹
2,603	9,680	10,452	ספיגת (הזרמת) הממשלה
(199)	(3,375)	(2,100)	התנועות הכספיות בין הממשלה לבנק ישראל ²
31	(5)	(10)	התאמות ³
(1,204)	4,137	3,093	סך כל השינוי
(1) הכנסות והוצאות של הממשלה בחו"ל, קבלת וכירעון הלוואות של הממשלה בחו"ל. (2) תשלום ריבית ופדיון איגרות חוב ממשלתיות המוחזקות בידי בנק ישראל; עמלות שונות מהממשלה; אשראי לממשלה – תשלום ריבית, כירעון קרן ותשלום הפרשי הצמדה וריבית על פיקדונות הממשלה (בשקלים ובמטבע חוץ); הפרשי שערים על פיקדונות הממשלה במטבע חוץ; העברת רווחי בנק ישראל. (3) ריבית שנצברה על פיקדונות הממשלה לסוף השנה; תשלומי ריבית של הממשלה על אשראי לממשלה בגין קרנות דו-לאומיות (תשלומים אלו כלולים ב"הזרמת הממשלה", אך נכללו, בלוח זה, גם ב"תנועות כספיות בין הממשלה לבנק ישראל"); פדיון איגרות בונדס בישראל. (הפדיון מקטין את הפיקדונות השקליים של הממשלה, אך אינו כלול בהגדרת "הזרמת הממשלה").			

גיוסי החוב החיצוני נטו של הממשלה בחו"ל הסתכמו בשנת 2013 בכ-220 מיליוני דולרים. בשנה זו גייסה הממשלה כ-3.3 מיליארדי דולרים, מתוכם כ-2 מיליארדים באג"ח סחירות וכ-1.3 מיליארדים באמצעות ארגון הבונדס. במקביל פרעה הממשלה חוב חיצוני בהיקף של כ-3.1 מיליארדי דולרים, מתוכם סך כ-1.9 מיליארדים תעודות בונדס וכ-1.1 מיליארדים אג"ח סחירות.

3.7 הון הבנק

הון בנק ישראל מורכב מהון המניות והקרן השמורה בניכוי יתרת ההפסד. יתרת הון הבנק במאזן כוללת התאמה חד-פעמית של סעיפים לא-כספיים במאזן למדד המחירים של דצמבר 2003, בהתאם להוראות תקן חשבונאות מספר 12 של המוסד הישראלי לתקינה בחשבונאות. התאמה זו הגדילה את הון המניות של הבנק והקרן השמורה לכ-4 מיליארדי ש"ח, לעומת 320 מיליוני ש"ח קודם לכן.

3.7.1 הגירעון בהון הבנק

הגירעון בהון הבנק עמד בסוף שנת 2013 על כ-47.2 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-38.6 מיליארדים בסוף 2012. גידול הגירעון בהון נבע מהפסד בסך של כ-8.6 מיליארדי ש"ח. עליית ההפסד בשנת 2013 לעומת 2012 הייתה בעיקרה תוצאה של גידול ההוצאות הפיננסיות האחרות מהפרשי שערים, שהסתכמו בשנת 2013 בכ-5.7 מיליארדי ש"ח, לעומת הכנסות פיננסיות אחרות מהפרשי שערים בסך כ-1.7 מיליארדי ש"ח בשנת 2012.